

ВЕКСЕЛЬ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Міністерство юстиції України

ВЕКСЕЛЬ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

2017

Автори посібника:

Тарасенко І.М., адвокат, експерт з питань вексельного обігу
Рудненко Т.Б., кандидат технічних наук, експерт з питань вексельного обігу

Відповідальне редагування та упорядкування:

Попов Ю.Ю., головний експерт із правознавства Центру комерційного права
Соломко О.В., експерт з виконавчого провадження

Посібник “Вексель у виконавчому провадженні” пропонує відповіді на деякі питання щодо порядку звернення стягнення на векселі, що знаходяться у боржника. Розкриваючи правову природу векселя, автори посібника допомагають державним та приватним виконавцям правильно застосовувати норми законодавства, яке регулює порядок примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб), в частині виявлення векселя серед іншого майна боржника, опису та арешту векселя, порядку його реалізації, а також специфічних способів задоволення вимог стягувача за рахунок векселя боржника. Авторі пропонують своє бачення щодо належних дій виконавців у разі встановлення дефекту форми векселя, а також у разі заяв боржників про втрату векселя.

Для виконавців, нотаріусів, юристів-практиків, викладачів і студентів вищих навчальних закладів.

Посібник видано за підтримки американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Видання не обов'язково відображає позицію USAID чи уряду США. За зміст несе відповідальність благодійна організація “Центр комерційного права”.

Відгуки та пропозиції просимо надсилати за адресою:
010, м. Київ, вул. Шовковична, 42-44.
Тел.: (044) 490-65-75.
E-mail: clc@clc.com.ua.

Web-site: <http://www.commerciallaw.com.ua>.

Тарасенко І.М., Рудненко Т.Б. Вексель у виконавчому провадженні. — К., 2017. — 72 с.

ISBN 978-617-7533-00-8

© Центр комерційного права, 2017

Зміст

Передмова.....	4
Список скорочень.....	6
1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ВЕКСЕЛЬ.....	8
1.1. Поняття векселя.....	8
1.2. Законодавство про обіг векселів. Судова практика.....	9
1.3. Форма векселя. Дефект форми векселя.....	9
1.4. Суб'єкти вексельного зобов'язання.....	21
1.5. Законність володіння векселем. Загальні положення про передачу векселів.....	22
1.6. Функції індосаменту.....	26
1.7. Загальні положення про строк платежу за векселем.....	35
1.8. Загальні положення про оплату векселів. Протест векселів.....	36
1.9. Загальні положення про стягнення вексельного боргу в Україні.....	41
1.10. Строки позовної давності.....	42
2. СПОСОБИ ВИЯВЛЕННЯ ВЕКСЕЛЯ СЕРЕД МАЙНА БОРЖНИКА.....	43
3. ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ОПИСУ ТА АРЕШТУ ВЕКСЕЛЯ.....	45
4. ПОРЯДОК РЕАЛІЗАЦІЇ АРЕШТОВАНОГО ВЕКСЕЛЯ.....	48
4.1. Добровільна реалізація боржником арештованого векселя.....	48
4.2. Загальні положення про примусову реалізацію арештованого векселя.....	48
4.3. Особливості примусової реалізації опротестованого векселя.....	51
5. ІНШІ СПОСОБИ ЗАДОВОЛЕННЯ ВИМОГ СТЯГУВАЧА ЗА РАХУНОК ВЕКСЕЛЯ БОРЖНИКА.....	53
5.1. Пред'явлення векселя до платежу з наступним направленням отриманих коштів на задоволення вимог стягувача (позасудова процедура).....	53
5.2. Стягнення коштів за опротестованим векселем як різновид звернення стягнення на майно боржника, що перебуває в інших осіб (судова процедура).....	54
5.3. Особливості звернення стягнення на дебіторську заборгованість боржника, яка впливає із векселя.....	56
Глосарій.....	58
Додатки.....	63

Передмова

Шановні читачі!

У червні 2016 року Верховною Радою України покладено початок комплексній реформі системи примусового виконання судових рішень, яка передбачає як революційні зміни у цій галузі — введення нового інституту приватних виконавців, так і еволюційні зміни та поліпшення самої процедури виконавчого провадження. Протягом останнього півріччя Міністерство юстиції за підтримки міжнародних партнерів та проектів міжнародної технічної допомоги доклало титаничних зусиль для вдалого та своєчасного втілення усіх новел законодавства з початку 2017 року.

Серед них були заходи, спрямовані на запровадження оновленої процедури виконавчого провадження, — запуск автоматизованої системи виконавчих проваджень та абсолютно нового реєстру боржників, підготовка та доопрацювання низки підзаконних нормативних актів, які регулюють різні аспекти та етапи процедури виконавчого провадження, введення в дію процедур виплати винагороди за новими правилами та обов'язкового авансування витрат виконавчого провадження, а також ряд інших.

З іншого боку, чимало зусиль докладено задля запуску нового інституту приватних виконавців — затверджено порядок допуску до професії, визначено навчальну програму, що є обов'язковою для усіх кандидатів, розроблено формат іспиту та вагому базу запитань для нього, а також програмне забезпечення для автоматичного анонімного тестування та оцінювання кандидатів. Втім, багато напрямків роботи із запровадження реформи та становлення дійсно ефективної системи примусового виконання рішень ще залишаються відкритими на кілька майбутніх років.

Одним із елементів програми втілення реформ є підвищення кваліфікаційного рівня виконавців та методологічна підтримка у здійсненні їхніх щоденних обов'язків. За цим напрямком Міністерство юстиції активно співпрацює з відомою громадською організацією “Центр комерційного права”. Завдяки зусиллям її керівництва та експертів постійно проводяться навчальні заходи та здійснюється підготовка різноманітних посібників і навчальних матеріалів.

На наш погляд, повне виявлення усіх активів боржника та максимально чітка їх ідентифікація є у багатьох випадках запорукою вдалого та швидкого виконання судового рішення. На превеликий жаль, на практиці деякі види активів залишаються поза увагою виконавців, чи то через певні законодавчі бар'єри, чи то через труднощі практичної реалізації, чи, зрештою, через недостатній рівень знань та навичок щодо поводження з ними. Саме усунути такі штучні перешкоди на шляху до успішного виконання та полегшення практичної діяльності виконавців і покликані подібні посібники та допоміжні методичні матеріали, що розробляються Міністерством юстиції та Центром комерційного права.

До вашої уваги пропонується перший випуск із серії методичних посібників щодо процедури та особливостей звернення стягнення на векселі у процедурі виконавчого провадження. Векселі є одним із видів цінних паперів, які, з одного боку, мають доволі широке застосування у сучасній господарській практиці, а з другого — часто залишаються непомітними у процедурах виконавчого провадження. Тому саме цей вид активів у багатьох випадках може стати важливим засобом для задоволення вимог стягувачів та покращити рівень виконання судових рішень. А за допомогою цього посібника, ми сподіваємось, багато практиків отримають необхідні додаткові знання та поради, що дозволять поширювати та вдосконалювати у належних випадках механізми звернення стягнення на цінні папери у цілому та векселі зокрема.

Сергій Шкляр,
Заступник Міністра юстиції України

Список скорочень

УЗ — Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі, який запроваджено Конвенцією (з урахуванням застережень, передбачених у додатку II до неї), що підписано в Женеві 7 червня 1930 року та ратифіковано Україною 6 липня 1999 року.

Закон про векселі — Закон України “Про обіг векселів в Україні” від 5 квітня 2001 року № 2374-III.

Закон про ЦП — Закон України “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23 лютого 2006 року № 3480-IV.

Закон про ВП — Закон України “Про виконавче провадження” від 02 червня 2016 року № 1404-VIII.

Закон про нотаріат — Закон України “Про нотаріат” від 02 вересня 1993 року № 3425-XII.

ЦК — Цивільний кодекс України.

ЦПК — Цивільний процесуальний кодекс України.

ГПК — Господарський процесуальний кодекс України.

КАС — Кодекс адміністративного судочинства України.

Постанова ВСУ № 5 — Постанова Пленуму Верховного суду України від 8 червня 2007 року № 5 “Про деякі питання практики розгляду спорів, пов’язаних з обігом векселів”.

Порядок № 296/5 — Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5.

Перелік № 1172 — Перелік документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 29.06.1999 № 1172.

Інструкція № 512/5 — Інструкція з організації примусового виконання рішень, затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 02 квітня 2012 року

№ 512/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 29 вересня 2016 року № 2832/5).

Стандарт 1 — Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 року № 73.

Стандарт 10 — Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 “Дебіторська заборгованість”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 8 жовтня 1999 року № 237.

Методичні рекомендації № 433 — Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджених наказом Мінфіну від 28 березня 2013 року № 433).

Положення № 489 — Положення про порядок і умови зберігання установами Національного банку України цінних паперів, на які накладено арешт, затверджене постановою Правління Національного банку України від 04.10.1999 № 489.

Порядок № 2831/5 — Порядок реалізації арештованого майна, затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 29.09.2016 № 2831/5.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ВЕКСЕЛЬ

Кожному виконавцю (державному чи приватному) під час примусового виконання рішень, які передбачають стягнення з боржників грошових сум, слід знати, що боржник у процесі своєї господарської діяльності може отримувати векселі. Такі цінні папери можуть бути отримані ним як у результаті проведення розрахункових операцій в оплату за реалізовану продукцію (роботу, послугу), так і в результаті, зокрема, купівлі на фондовому ринку.

Так чи інакше, боржник стає держателем векселя (векселедержателем, тобто фактичним володільцем (власником) векселя), що дозволяє йому розпорядитися ним або правами, які випливають із нього, на свій розсуд, а значить, отримати від такого володіння певну матеріальну вигоду.

Про те, яким чином звернути стягнення на такий вид активу боржника під час виконавчого провадження, йтиметься у цьому посібнику.

1.1. Поняття векселя

Вексель – це цінний папір, який посвідчує безумовне грошове зобов'язання векседавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю) (ст.14 **Закону про ЦП**)

Вексель відповідно до ст. 3 **Закону про ЦП** є неемісійним, ордерним, таким, що існує виключно у документарній формі, цінним папером і віднесеним до групи боргових цінних паперів.

Векселі бувають простими чи переказними. Вексель є **простим**, якщо він посвідчує просте і нічим не обумовлене зобов'язання особи, яка видала вексель (векседавця), сплатити визначену грошову суму у визначений строк векселедержателю. Вексель є **переказним**, якщо він посвідчує просту і нічим не обумовлену пропозицію (наказ) особи, яка видала вексель (трасанта), адресовану третій особі (трасату), сплатити визначену грошову суму у визначений строк векселедержателю. Переказні векселі називають також *траттами*.

Характерною особливістю обігу векселів в Україні є те, що учасники цивільного та господарського обороту переважно використовують прості векселі, в той час як у європейських країнах переважно використовуються переказні векселі.

1.2. Законодавство про обіг векселів. Судова практика

Відносини, пов'язані з обігом векселів в Україні, регулюються, зокрема, **УЗ, Законом про векселі, Законом про ЦП**.

Окремо слід наголосити, що певну роль у регулюванні вексельних відносин відіграє судова практика. Нерідко на практиці рішення і тлумачення вищих судових органів, узагальнення ними судової практики є вирішальними у застосуванні суддями при винесенні ними рішення за конкретними справами. Так, наприклад, відповідно до ст. 360-7 **ЦПК**, ст. 111-28 **ГПК**, ст. 244-2 **КАС** висновок Верховного суду України щодо застосування норми права, викладений у його постанові, прийнятій за результатами розгляду справи, зокрема, з підстав неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права. Висновок щодо застосування норм права, викладений у постанові Верховного суду України, має враховуватися іншими судами при застосуванні таких норм права. Окрім того, неабияке значення для з'ясування змісту вексельного законодавства мають узагальнення судової практики, зроблені Пленумом Верховного суду України (див., наприклад, **Постанову ВСУ № 5**).

1.3. Форма векселя. Дефект форми векселя

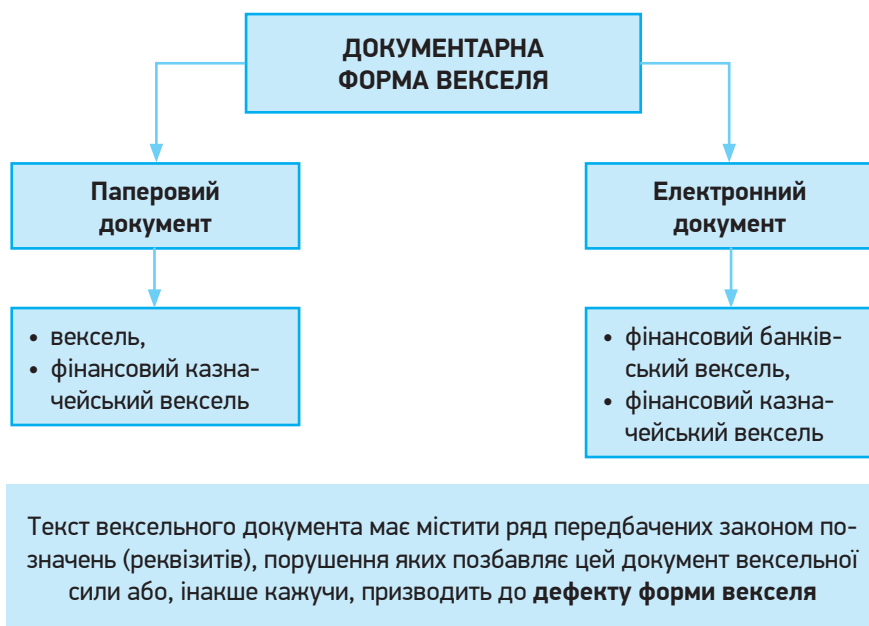
Відповідно до ст. 3 **Закону про ЦП** неемісійні цінні папери можуть існувати виключно в документарній формі і за формою випуску можуть бути лише ордерними або на пред'явника. Окрім того, неемісійні цінні папери можуть видаватися та існувати виключно в документарній формі як паперові або як електронні документи. Перелік цінних паперів, що можуть видаватися як електронні документи, визначається Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку за погодженням з Національним банком України. Документарним цінним папером є паперовий або електронний документ, оформлений у визначеній законодавством формі, що містить найменування виду цінного папера, а також визначені законодавством реквізити. Ордерні цінні папери можуть існувати виключно в документарній формі. Цінний папір є **ордерним**, якщо права на цінний папір та права за цінним папером, що існує в документарній формі, належать особі, зазначеній в цінному папері, яка може сама реалізувати такі права або призначити своїм наказом іншу уповноважену особу.

Відповідно до ст. 5 **Закону про векселі** в Україні векселі складаються в документарній формі на бланках з відповідним ступенем захисту від підроблення, форма та порядок виготовлення яких затверджуються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку за погодженням з Національним банком України з урахуванням норм **УЗ**, і не можуть бути переведені в бездокументарну форму (знерухомлені).

Разом з тим законодавство прямо не передбачає недійсність векселів, складених не на бланках встановленого зразка. Отже, документ, який містить всі необхідні для векселя реквізити, розміщені на звичайному білому аркуші, також матиме силу векселя. Однак на практиці такі векселі не зустрічаються і не використовуються.

Відповідно до ст. 4-1 **Закону про векселі** в Україні передбачений обіг також фінансових банківських векселів та фінансових казначейських векселів, які можуть видаватися у документарній формі як електронні документи. На сьогодні фінансові банківські векселі в обігу не перебувають, а випуск фінансових казначейських векселів не здійснюється.

Отже, в цьому Посібнику йтиметься про векселі, складені у документарній формі як паперові документи.

Перелік обов'язкових реквізитів для переказного векселя наведено у ст. 1, а простого — у ст. 75 **УЗ** (див. Таблиці “Реквізити простого векселя”, “Реквізити переказного векселя”, а також малюнки “Реквізити простого векселя” і “Реквізити переказного векселя”).

Зважаючи на те що в Україні вексельне зобов'язання складається на бланках встановленого зразка, частина зазначених реквізитів заповнена типографським способом, а інша частина заповнюється від руки або із застосуванням технічних засобів.

Відповідно до ст. 2 та 76 **УЗ** документ, у якому відсутній будь-який з реквізитів, наведених у ст. 1 та 75 **УЗ** відповідно, не має сили переказного чи простого векселя відповідно, за винятком випадків, зазначених у ст. 2 та 76 **УЗ** відповідно, а саме:

Бланк простого векселя

Бланк переказного векселя

- переказний/простий вексель, строк платежу в якому не вказаний, вважається таким, що підлягає оплаті за пред'явленням;
- за відсутності особливої вказівки місце, позначене поруч із найменуванням трасата, вважається місцем платежу і разом з тим місцем знаходження (проживання) трасата (для переказних векселів);
- за відсутності особливого зазначення місце, де видано документ, вважається місцем платежу і разом з тим місцем знаходження (проживання) векселедавця (для простих векселів);
- переказний вексель, у якому не зазначене місце його складання, вважається складеним у місці, позначеному поруч із найменуванням трасанта.
- простий вексель, в якому не вказано місце його видачі, вважається виданим у місці, зазначеному поруч із найменуванням векселедавця.

Щодо вирішення питання про те, чи може бути визнано векселем документ, який має розриви, надрипи, плями, помарки, підчистки тощо, слід зауважити, що прямої відповіді на нього чинне законодавство не дає. Як впливає із положень п. 3 **Постанови ВСУ № 5**, питання про фізичні дефекти векселя має вирішуватись остільки, оскільки ці дефекти впливають на наявність вексельних реквізитів. Якщо незважаючи на зазначені вище дефекти у документі наявні всі реквізити векселя, такий документ слід вважати векселем.

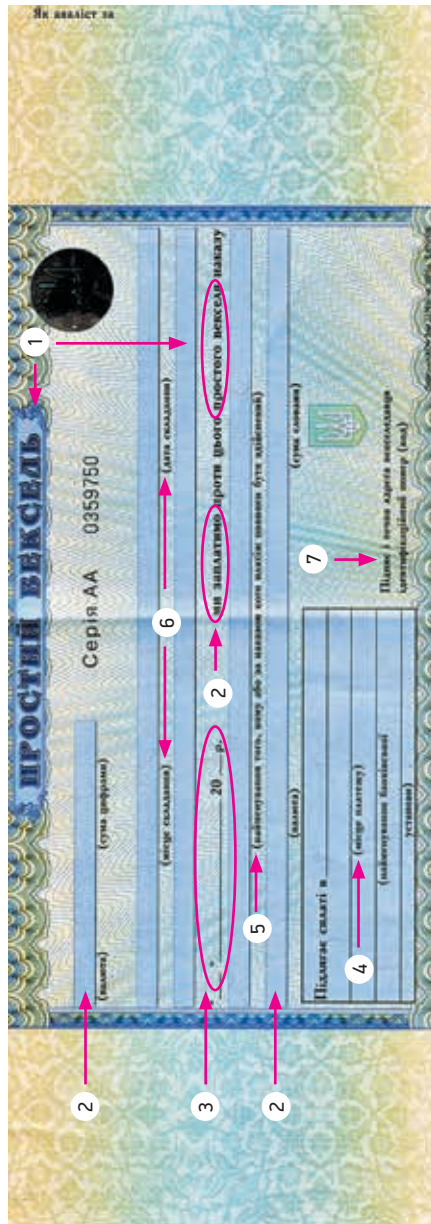
Реквізити простого векселя

Норма УЗ	Найменування реквізиту	Позначення на бланку векселя	Примітки
П. 1. ст. 75 УЗ	Назва "простий вексель", яка включена в текст документа і висловлена тією мовою, якою цей документ складений	1	Вексель, який видається на території України і місце платежу за яким також знаходиться на території України, складається державною мовою (ч. 2. ст. 5 Закону про векселі). Відповідно до ст. 10 Конституції України державною мовою в Україні є українська мова. Це означає, що всі реквізити вексельного документа мають бути виражені однією (українською) мовою, поєднання у векселі різних мов не допускається. У зв'язку із цим виконавцям слід критично ставитись до векселів, складених на бланках встановленого зразка (які вже містять частину вексельних реквізитів, виражених українською мовою), частина реквізитів яких заповнена іншою (наприклад, російською) мовою. Практика застосування господарськими судами законодавства у цій частині є неоднозначною (згідно з п. 4 Інформаційного листа Вищого арбітражного суду України від 20.04.2001 № 01-8/480 "Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів" викладення тексту вексельного бланка російською мовою не є підставою для визнання його таким, що виконаний з дефектом форми; разом з тим згідно із Постановою Вищого господарського суду України від 01.06.2004 у справі № 2-22/13143-2003 документ, складений на вексельному бланку, в якому реквізити заповнені російською мовою, було визнано таким, який не має сили векселя)
П. 2. ст. 75 УЗ	Безумовне зобов'язання сплатити визначену суму грошей	2	Якщо сума, яка підлягає сплаті за <...> векселем, виражена словами і цифрами, то в разі розбіжності між цими позначеннями підлягає сплаті сума, позначена словами. Якщо у <...> векселі сума виражена кілька разів, словами або цифрами, то в разі розбіжностей між цими позначеннями підлягає сплаті менша сума (ст. 6, 77 УЗ)
П. 3. ст. 75 УЗ	Зазначення строку платежу	3	<...> вексель, строк платежу в якому не вказаний, вважається таким, що підлягає оплаті за пред'явленням (ст. 2, 76 УЗ)
П. 4. ст. 75 УЗ	Зазначення місця, в якому повинен бути здійснений платіж	4	За відсутності особливого зазначення місце, де видано документ, вважається місцем платежу і разом з тим місцем проживання векселедавця (ст. 76 УЗ)

П. 5. ст. 75 УЗ	Найменування особи, якій або наказу якої повинен бути здійснений платіж	5	
П. 6. ст. 75 УЗ	Зазначення дати і місця складання векселя	6	Простий вексель, в якому не вказано місце його видачі, вважається виданим у місці, зазначеному поруч із найменуванням векселедавця (ст. 76 УЗ)
П. 7. ст. 75 УЗ	Підпис особи, яка видає документ (векселедавець)	7	Вексель підписується: - від імені юридичних осіб — власноручно керівником та головним бухгалтером (якщо така посада передбачена штатним розписом юридичної особи) чи уповноваженими ними особами. У разі якщо вексель підписується уповноваженою особою, до тексту векселя включається посилання на внутрішній документ юридичної особи, відповідно до якого уповноважена особа має право підписувати вексель - від імені фізичних осіб — власноручно зазначеною фізичною особою або уповноваженою нею особою із зазначенням індивідуального ідентифікаційного номера з Державного реєстру фізичних осіб — платників податків та інших обов'язкових платежів, наданого органом доходів і зборів (крім випадків відсутності індивідуального ідентифікаційного номера в осіб, які через свої релігійні або інші переконання відмовилися від прийняття індивідуального ідентифікаційного номера та офіційно повідомили про це відповідні державні органи), та даних паспорта громадянина України або паспортних документів іноземця — векселедавця або трасанта (серія та номер паспорта громадянина України або паспортних документів іноземця, найменування органу, що видав паспорт громадянина України, або паспортний документ іноземця, та дата його видачі, місце проживання). У разі якщо вексель підписується уповноваженою особою, до тексту векселя включається посилання на довіреність фізичної особи, відповідно до якої уповноважена особа має право підписувати вексель. Підпис скріплюється печаткою (у разі її наявності)

			від імені фізичних осіб — підприємців власноручно зазначеною особою або уповноваженою нею особою із зазначенням дати та номера запису в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців і даних паспорта громадянина України або паспортних документів іноземця — векселедавця або трасанта (серія та номер паспорта громадянина України або паспортних документів іноземця, найменування органу, що видав паспорт громадянина України, або паспортний документ іноземця, та дата його видачі, місце проживання). Підпис скріплюється печаткою (у разі її наявності). У разі якщо вексель підписується уповноваженою особою, до тексту векселя включається посилання на довіреність фізичної особи, відповідно до якої уповноважена особа має право підписувати вексель (ст. 5 Закону про векселі) За відсутності зазначених реквізитів підпису юридичної або фізичної особи останній теж слід вважати відсутнім, а сам вексель — таким, що виданий з дефектом форми і не має вексельної сили (ст. 2 Уніфікованого закону) (п. 4. Постанови ВСУ № 5). Слід, однак, зазначити, що УЗ не містить будь-яких вимог та обмежень щодо визначення підпису на векселі
--	--	--	---

Реквізити простого векселя

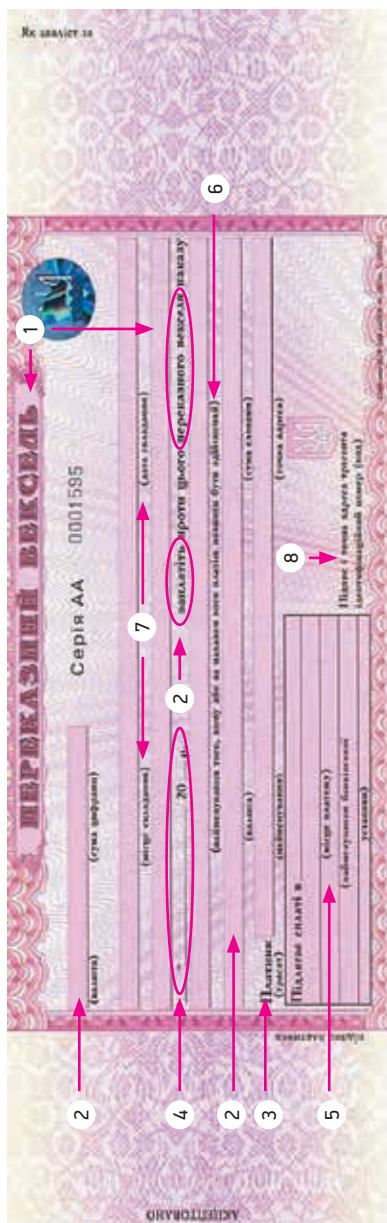
Реквізити переказного векселя

Норма УЗ	Найменування реквізиту	Позначення на бланку векселя	Примітки
П. 1. ст. 1. УЗ	Назва "переказний вексель", яка включена до тексту документа і висловлена мовою, якою цей документ складений	1	Вексель, який видається на території України і місце платежу за яким також знаходиться на території України, складається державною мовою (ч. 2. ст. 5 Закону про векселі). Відповідно до ст. 10 Конституції України державною мовою в Україні є українська мова. Це означає, що всі реквізити вексельного документа мають бути виражені однією (українською) мовою, поєднання у векселі різних мов не допускається. У зв'язку із цим виконавцям слід критично ставитись до векселів, складених на бланках встановленого зразка (які вже містять частину вексельних реквізитів, виражених українською мовою), частина реквізитів яких заповнена іншою (наприклад, російською) мовою. Практика застосування господарськими судами законодавства у цій частині є неоднозначною (згідно з п. 4 Інформаційного листа Вищого арбітражного суду України від 20.04.2001 № 01-8/480 "Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів" викладення тексту вексельного бланка російською мовою не є підставою для визнання його таким, що виконаний з дефектом форми; разом з тим згідно із Постановою Вищого господарського суду України від 01.06.2004 у справі № 2-22/13143-2003 документ, складений на вексельному бланку, в якому реквізити заповнені російською мовою, було визнано таким, який не має сили векселя)
П. 2 ст. 1 УЗ	Безумовний наказ сплатити визначену суму грошей	2	Якщо сума, яка підлягає сплаті за <...> векселем, виражена словами і цифрами, то в разі розбіжності між цими позначеннями підлягає сплаті сума, позначена словами. Якщо у <...> векселі сума виражена кілька разів, словами або цифрами, то в разі розбіжностей між цими позначеннями підлягає сплаті менша сума (ст. 6 УЗ)
П. 3. ст. 1 УЗ	Найменування особи, яка повинна платити (трасат)	3	
П. 4. ст. 1 УЗ	Зазначення строку платежу	4	<...> вексель, строк платежу в якому не вказаний, вважається таким, що підлягає оплаті за пред'явленням (ст. 2 УЗ)

П. 5. ст. 1 УЗ	Зазначення місця, в якому повинен бути здійснений платіж	5	За відсутності особливої вказівки місце, позначене поруч із найменуванням трасата, вважається місцем платежу і разом з тим місцем проживання трасата (ст. 2 УЗ)
П. 6. ст. 1 УЗ	Найменування особи, якій або наказу якої повинен бути здійснений платіж	6	
П. 7. ст. 1 УЗ	Зазначення дати і місця складання векселя	7	Переказний вексель, у якому не зазначене місце його складання, вважається складеним у місці, позначеному поруч із найменуванням трасанта (ст. 2 УЗ)
П. 8. ст. 1 УЗ	Підпис особи, яка видає вексель (трасант)	8	Вексель підписується: - від імені юридичних осіб — власноручно керівником та головним бухгалтером (якщо така посада передбачена штатним розписом юридичної особи) чи уповноваженими ними особами. У разі якщо вексель підписується уповноваженою особою, до тексту векселя включається посилання на внутрішній документ юридичної особи, відповідно до якого уповноважена особа має право підписувати вексель - від імені фізичних осіб — власноручно зазначеною фізичною особою або уповноваженою нею особою із зазначенням індивідуального ідентифікаційного номера з Державного реєстру фізичних осіб — платників податків та інших обов'язкових платежів, наданого органом доходів і зборів (крім випадків відсутності індивідуального ідентифікаційного номера в осіб, які через свої релігійні або інші переконання відмовилися від прийняття індивідуального ідентифікаційного номера та офіційно повідомили про це відповідні державні органи), та даних паспорта громадянина України або паспортних документів іноземця — векселедавця або трасанта (серія та номер паспорта громадянина України або паспортних документів іноземця, найменування органу, що видав паспорт громадянина України, або паспортний документ іноземця, та дата його видачі, місце проживання). У разі якщо вексель підписується уповноваженою особою, до тексту векселя включається посилання на довіреність фізичної особи, відповідно до якої уповноважена особа має право підписувати вексель. Підпис скріплюється печаткою (у разі її наявності)

			від імені фізичних осіб — підприємців власноручно зазначеною особою або уповноваженою нею особою із зазначенням дати та номера запису в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців і даних паспорта громадянина України або паспортних документів іноземця — векселедавця або трасанта (серія та номер паспорта громадянина України або паспортних документів іноземця, найменування органу, що видав паспорт громадянина України, або паспортний документ іноземця, та дата його видачі, місце проживання). Підпис скріплюється печаткою (у разі її наявності). У разі якщо вексель підписується уповноваженою особою, до тексту векселя включається посилання на довіреність фізичної особи, відповідно до якої уповноважена особа має право підписувати вексель (ст. 5 Закону про векселі) За відсутності зазначених реквізитів підпису юридичної або фізичної особи останній теж слід вважати відсутнім, а сам вексель — таким, що виданий з дефектом форми і не має вексельної сили (ст. 2 Уніфікованого закону) (п. 4. Постанови ВСУ № 5). Слід, однак, зазначити, що УЗ не містить будь-яких вимог та обмежень щодо визначення підпису на векселі
--	--	--	---

Реквізити переказного векселя

1.4. Суб'єкти вексельного зобов'язання

Як і в кожному грошовому зобов'язанні, у вексельному зобов'язанні є свій кредитор і свій боржник.

Кредитором за векселем є особа, яка має право вимагати виконання зобов'язання за векселем (оплати векселя). Така особа має право вимоги за векселем, якщо вона є його законним держателем. Таким чином, боржник у виконавчому провадженні може бути вексельним кредитором, якщо виконавець виявить, що він є законним векселедержателем.

Боржником за векселем є особа, яка прийняла на себе зобов'язання сплатити за векселем згідно з його змістом (векседавець простого векселя або акцептант переказного векселя), або особа, зобов'язання якої щодо оплати векселя випливає із закону і виникає з настанням передбачених у законі умов.

Виконавцям слід пам'ятати, що вексельне законодавство передбачає різні процедури пред'явлення вимог про оплату векселя залежно від того, до якої особи звернено цю вимогу. Так, серед цих осіб виділяють так званих **основних (прямих, головних) боржників**, до яких вимогу про оплату векселя може бути звернено безпосередньо, і так званих **регресних боржників**, до яких вимогу про оплату векселя може бути звернено лише у разі, коли така вимога не була задоволена основними боржниками.

Обов'язковою умовою пред'явлення вимог про оплату векселя до регресних боржників є засвідчення факту неоплати векселя основним боржником, яке називається протестом векселя. Такий висновок впливає із положень ст. 53 та 78 УЗ.

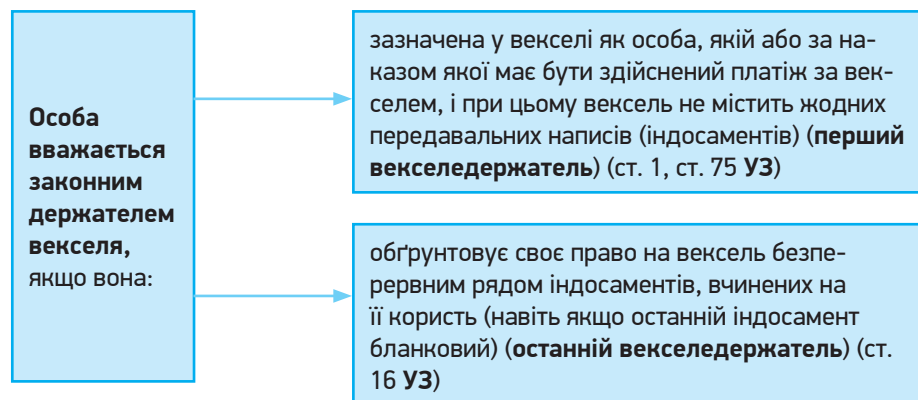
Відповідно до ст. 47 УЗ основні та регресні боржники (всі трасанти, акцептанти, індосанти і особи, які забезпечують авалем платіж за векселем) є **солідарно зобов'язаними** перед держателем. Держатель має право пред'явити позов до кожної з цих осіб окремо і до всіх разом, при цьому необов'язково додержуючись тієї послідовності, в якій вони зобов'язалися.

1.5. Законність володіння векселем.

Загальні положення про передачу векселів

Виконавцям слід мати на увазі, що, оскільки грошове зобов'язання, засвідчене векселем, виконується лише проти пред'явлення папера зобов'язаній особі, необхідною умовою реалізації прав за векселем є фактичне володіння цим папером.

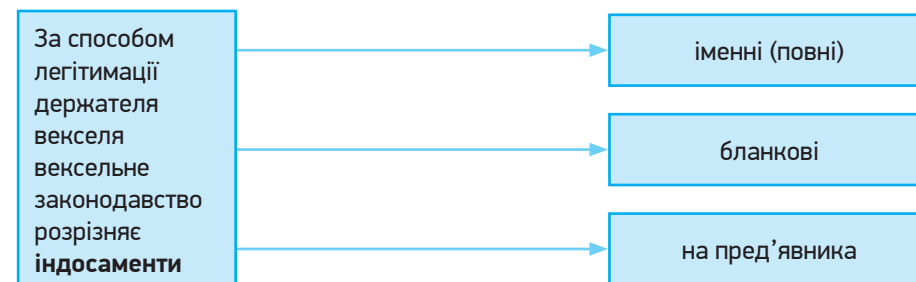
Разом з тим таке володіння має бути законним і добросовісним, оскільки законодавство не може захищати права особи, яка, наприклад, викрала вексель або придбала його за інших незаконних підстав. Слід зазначити, що згідно із вексельним законодавством законний векселедержатель не зобов'язаний доводити наявність і дійсність своїх прав за векселем, вони вважаються наявними та дійсними. Доведення протилежного — обов'язок особи, якій пред'явлено вимогу за векселем (п. 7 **Постанови ВСУ № 5**). Покладаючи тягар доказування недобросовісності або грубої необережності векселедержателя на сторону, що стверджує про таку його поведінку, УЗ (ст. 16, 17) таким чином презюмує наявність добросовісності як умови правомірного придбання векселя.

Відповідно до норм вексельного законодавства вексель може передаватися у два способи: (1) шляхом **індосування** і (2) з дотриманням форми та наслідками **звичайної цесії**.

Передачі векселя шляхом індосування як одному зі способів передачі векселя у науковій літературі віддають центральне місце і визнають за нею основний спосіб передачі векселів, називаючи “правильною” передачею. Вона полягає у передачі векселя особою, яка не є його складачем, іншій особі, яка внаслідок такої передачі набуває права правильного держателя векселя. УЗ передбачає передачу векселя і його **індосування** держателем, тобто здійснення правочину, за яким він передає право власності на вексель новому держателю. Для здійснення індосування повинен бути вчинений **індосамент** або певний напис, який є єдиною формою та свідченням індосування. Визначальною обставиною при індосуванні є необхідність передачі самого векселя.

Особи, які беруть участь в індосуванні векселя, мають свої специфічні найменування. Так, особа, що передає вексель, вчиняючи на векселі спеціальний напис (індосамент), називається **індосантом**, а особа, що отримує вексель у зазначеному вище порядку, — **індосатом**.

Як впливає із самої назви, **іменний** індосамент вміщує вказівку на ім'я (найменування) нового держателя, якому або наказу якого повинен бути виконаний платіж, наприклад “Платити/сплатити <наказу> (такої-то особи)” або “Замість нас сплатити <наказу> (такої-то особи)”. Вексель з іменним індосаментом підлягає оплаті наказу особи, на ім'я якої він вчинений, і може бути переданий в подальшому тільки за індосаментом цієї особи.

Бланковий індосамент, навпаки, не вміщує вказівки на нового держателя, якому або наказу якого повинен бути виконаний платіж. Свою назву цей індосамент отримав через те, що його текст містить прогалину, яка може призначатись для наступного внесення імені індосата (“Платити/сплатити <наказу>”), або ж такий індосамент може мати ще більш спрощену форму, яка складається лише з одного підпису індосанта. Для того щоб вказаний підпис мав силу індосаменту, він повинен бути вчинений на зворотній стороні векселя або на додатковому аркуші (**алонжі**) (ст. 31 УЗ).

Зазначення на звороті або на алонжі векселя одного лише підпису індосанта також передбачає можливість наступного внесення імені індосата до наявної прогалини, що знаходиться над таким підписом. Таким чином, наявність прогалини в обох зазначених вище видах бланкового індосаменту і спричинило таку специфічну його назву. Завдяки бланковому індосаменту держатель може передати всі права придбавачу векселя. Держатель, який отримав вексель за бланковим індосаментом, може перетворити такий індосамент на іменний, виконавши над підписом “бланкового” індосанта вказівку на визначену особу, або в індосамент на пред'явника (ст. 14 УЗ).

У зв'язку з тим, що у бланковому індосаменті відсутня вказівка на те, кому передається вексель, кожний векселедержатель вправі передати його іншій особі, не заповнюючи бланк і не індосуєчи вексель (ст. 14 УЗ), тобто шляхом простого вручення. За такого способу передачі векселя кожний його володілець вважається правильним векселедержателем. Просте вручення векселя, на якому вчинений бланковий індосамент, хоча й має юридичне значення, але, оскільки не залишає “сліду” на векселі, є байдужим для вексельного права.

Індосамент на пред'явника, в свою чергу, вміщує вказівку на ім'я нового держателя як на невизначену особу (пред'явника), якій або наказу якої повинен бути виконаний платіж (“Платити/сплатити (пред'явнику / будь-якій особі)”). Через цей індосамент індосант передає всі права новому придбавачу векселя. За своєю юридичною силою індосамент на пред'явника рівнозначний бланковому індосаменту.

Звичайна цесія як різновид передачі векселя, на відміну від індосування, являє собою угоду, за якою одна особа, яка не є його складачем, передає його іншій особі таким чином, що придбавач набуває права законного, але не стає правильним держателем векселя. Звичайна цесія вимагає передачі володіння векселем і укладення угоди (договору) про його уступку в письмовій формі.

Передача векселя за звичайною цесією є винятком із нормального порядку передачі та має місце тоді, коли в силу спеціального застереження (**іменне застереження**) складач (векселедавець простого векселя або векселедавець переказного векселя (трасант)) забороняє подальше індосування векселя, у зв'язку з чим стає неможливою власне “вексельна” передача векселя як ордерного цінного папера. Згідно зі ст. 11 УЗ іменне застереження може вміщувати формулу “не наказу”, “тільки”, “без права індосування” або іншу рівнозначну, яка передбачає відповідальність складача тільки перед своїм безпосереднім кредитором. Вексель, текст якого містить іменне застереження, називається **ректа-векселем** або **іменним векселем**. Заборона складачем подальшого індосування може бути зумовлена, наприклад, тим, що він не бажає мати жодних стосунків з іншими кредиторами за цим векселем, окрім особи, на користь якої вексель виданий, тобто вважає за недоцільне, щоб вимоги за векселем були пред'явлені будь-якою іншою особою, аніж його безпосередній кредитор, або не хоче упустити тих

заперечень (в том числі і можливості здійснення заліку), які можуть бути виставлені на адресу того, кому вексель видано.

Передача векселя із наслідками звичайної цесії може мати місце також у разі індосування векселя після протесту в неплатежі або після закінчення строку, встановленого для вчинення протесту (ст. 20 УЗ). Звертаємо увагу, що у цьому випадку вексель хоча і передається шляхом індосування, однак така передача має наслідки лише звичайної цесії, тобто індосант, уступаючи своє право вимоги, відповідає за дійсність переданого індосату права вимоги, але не відповідає за її виконання. При індосуванні опротестованого векселя нові зобов'язані за векселем особи вже не з'являються.

1.6. Функції індосаменту

Передача векселя за індосаментом з точки зору вексельного права виконує наступні функції:

- передавальну функцію;
- легітимаційну функцію
- гарантійну функцію.

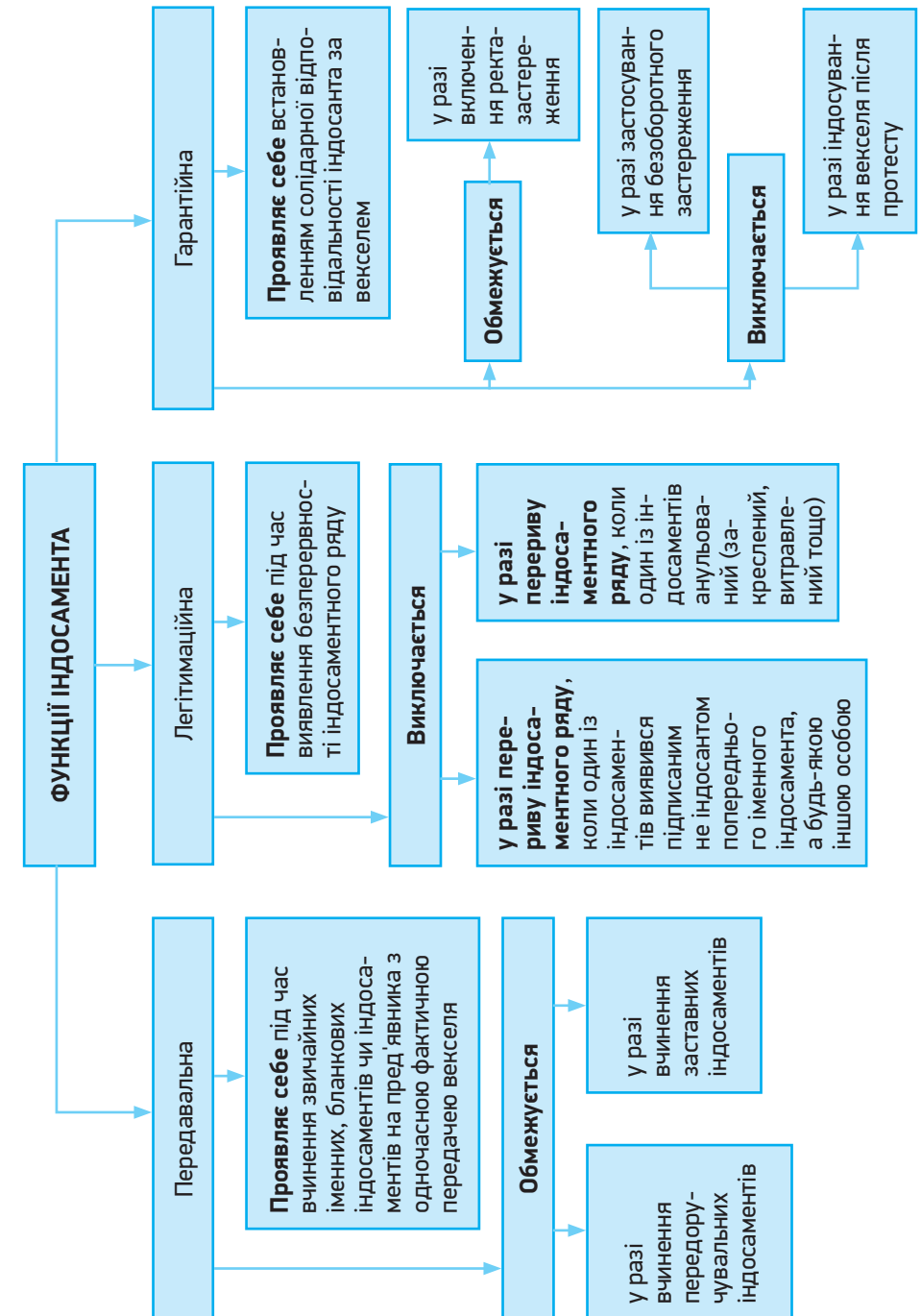
Передавальна функція є головною функцією при індосуванні векселя і полягає у його передачі у власність іншій особі, у зв'язку з чим з боку індосанта відчувається відчуження, а з боку індосата — придбання векселя.

Вексельне законодавство передбачає можливість обмеження функції передачі векселів. Це можливо у випадку вчинення напису, який характеризується тим, що не переносить права власності на вексель. Йдеться про так звані **передоручувальні та забезпечувальні (заставні) індосаменти**.

За передоручувальним індосаментом вексель у власність не переходить і перебуває у володінні та/або розпорядженні держателя на підставі норм вексельного та цивільного права. Володіючи векселем на підставі передоручувального індосаменту, держатель має право передавати вексель іншій особі тільки в порядку передоручення; йому передаються визначені в індосаменті права від власного імені та за рахунок індосанта здійснювати визначені власником векселя юридичні дії, необхідні для здійснення та охорони прав останнього. Іншими словами, передоручувальний індосамент переносить на індосата лише повноваження щодо здійснення втілених у векселі прав, але не самі ці права. Передоручувальним індосамент робить застереження (напис) “валюта до отримання”, “на інкасо”, “за дорученням” або будь-яке інше застереження, що має на увазі просте доручення (ст. 18 УЗ).

Передбачена УЗ (ст. 19) можливість включення до тексту індосаменту заставного застереження (наприклад, “валюта в забезпечення”, “валюта в заставу” або будь-яке інше застереження, яке має на увазі заставу) надає такому індосаменту заставного (забезпечувального) характеру. Забезпечувальний індосамент не переносить права власності на вексель. Однак він встановлює особливий комплекс прав індосата — комплекс заставних прав. Сам же індосат стає заставодержателем цього векселя. Це означає, що відповідно до ст. 19 УЗ він вправі реалізувати всі права, що випливають з векселя, однак не може передати вексель у власність іншій особі. Навіть якщо попри таку заборону він індосує вексель на користь іншої особи, вчинений індосамент матиме силу передоручувального з усіма юридичними наслідками, які настають у зв'язку із вчиненням передоручувальних індосаментів.

Легітимаційна функція індосаменту проявляє себе у тому, що лише індосаментом, який завершує **безперервний індосаментний ряд** та вчинений на ім'я певної особи, остання легітимується як законний, або, точніше, правильний векселедержатель, навіть якщо останній індосамент бланковий. Коли за бланковим індосаментом іде інший індосамент, особа, яка підписала останній,

вважається такою, що придбала вексель за бланковим індосаментом (ст. 16 УЗ). З огляду на викладене **виконавці під час визначення законності володіння векселем мають перевіряти, чи є боржник у виконавчому провадженні законним (правильним) векселедержателем.**

Для зручності перевірки безперервності індосаментного ряду можна застосувати наступну схему, з якої видно, що тільки той, хто отримав вексель за індосаментом, може передати його наступному індосату.

Схема перевірки безперервності індосаментного ряду

Лицьова сторона векселя

Зворотна сторона векселя

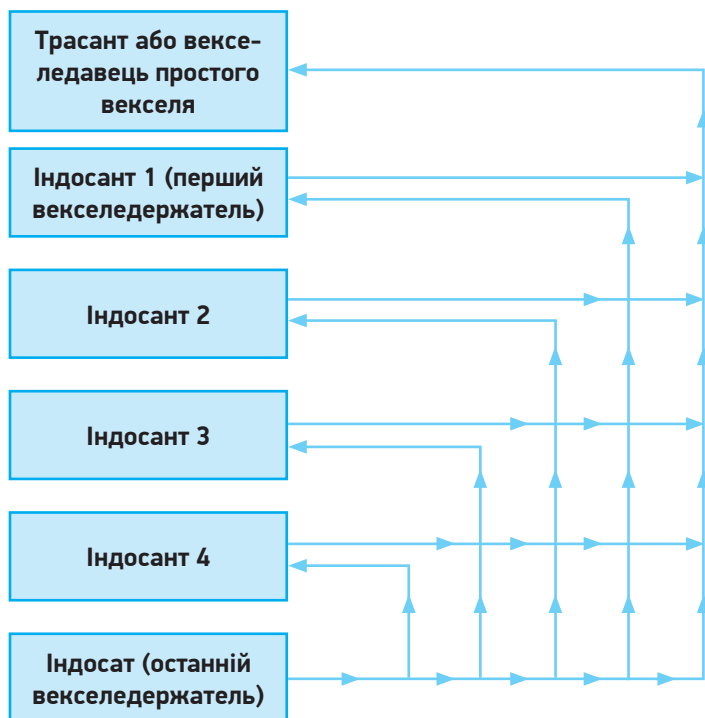

За безперервності ряду індосаментів індосат за останнім індосаментом визнається правильним векселедержателем. У разі перериву ряду індосаментів (наприклад, коли один із індосаментів виявився підписаним не індосантом попереднього іменного індосаменту, а будь-якою іншою особою) легітимативна функція може бути виключена. У цьому разі правильним векселедержателем вважається той, хто може бути визнаний як індосат за передавальним написом, що перебуває в безпосередньому зазначеному вище зв'язку з попереднім індосаментом. Це саме може бути у разі анулювання (закреслення, витравлення тощо) наступних індосаментів, оскільки анульовані індосаменти вважаються не написаними. У такому разі особа, що отримала вексель на підставі індосаменту, що згодом був анульований, не може вважатися правильним векселедержателем, як не може бути підставою для легітимативної передачі цією особою векселя іншій особі. Таким чином, анульований напис скасовує безперервність ряду передавальних написів і цим самим позбавляє легітимативності всіх наступних векселедержателів (див. малюнок "Індосаментний ряд на векселі").

Гарантійна функція полягає у тому, що, незважаючи на уступку векселя іншій особі, індосант, однак, не вибуває з вексельного зобов'язання, а силою свого напису стає, як гарант, вексельно відповідальним перед придбавачем векселя. Гарантійну функцію передачі векселя мають на увазі саме тоді, коли говорять, що ця передача є передачею "з оборотом на надписувача": індосуючи вексель іншій особі зі своїм написом, індосант тим самим виражає свою готовність до того, що в установлених законодавством випадках векселедержатель може звернутися у вексельному порядку з вимогою "на нього самого". Така вимога називається "зворотною" або "регресною вимогою" чи просто "регресом".

Гарантійна функція своїм підґрунтям має сучасний погляд на індосанта як на особу, яка ніби повторює від свого імені зобов'язання платника за векселем виконати платіж, а на індосування — як на юридичний акт, що породжує таке саме абстрактне зобов'язання, що й зобов'язання акцептанта в переказному чи векседавця у простому векселі. В результаті кожний індосамент породжує нову відповідальну за векселем особу, і чим таких індосаментів буде більше, тим і відповідальних осіб буде більше, причому всі вони несуть однакову, і при цьому солідарну, відповідальність за векселем.

Схема пред'явлення вимог у разі звичайного (“беззастережного”) індосування

Коментар до схеми Як впливає з наведеної схеми, останній векселедержатель (Індосат), а також особа, яка прийме і здійснить платіж (Індосанти 4, 3, 2, 1), можуть стягнути з інших зобов'язаних перед ними осіб. Однак у разі оплати векселя, наприклад, Індосантом 2 він не може звернути свої вимоги до Індосантів 3 та/або 4, оскільки останні зобов'язалися за векселем після Індосанта 2.

Якщо у процесі обігу векселя до тексту векселя були внесені зміни, слід пам'ятати:

Кожний індосант відповідає згідно з текстом векселя, який він підписав

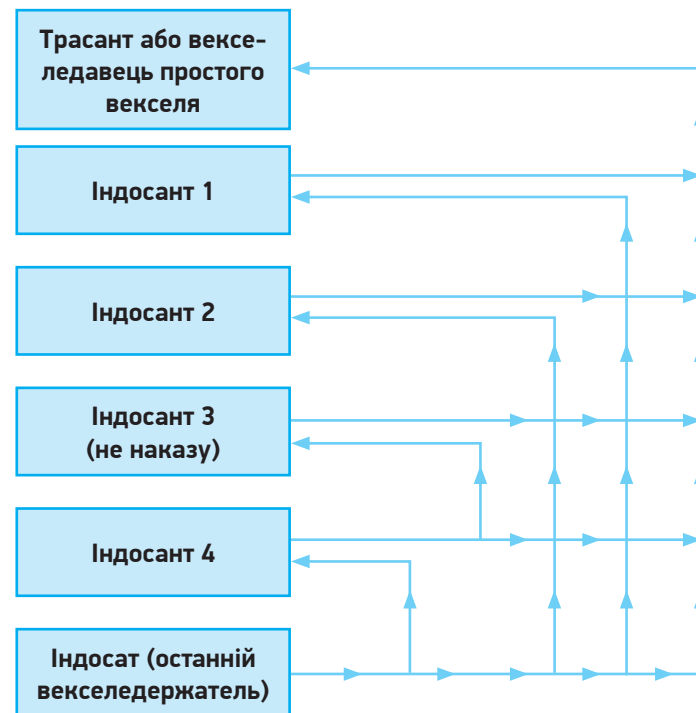
Функцію гарантії може бути обмежено у разі включення індосантом до тексту свого індосаменту так званого **ректа-застереження** — застереження, що забороняє подальше індосування (зазвичай містить формулу “Платити/сплатити **тільки** (такій-то особі)” або “Замість нас сплатити **не наказу** (такої-то особи)”).

внаслідок чого такий індосамент іменується **ректа-індосаментом**. Таку заборону не слід сприймати як неможливість індосування. Індосування в подальшому може бути здійснене незважаючи на ректа-індосамент, але з врахуванням того, що особа, яка вчинила ректа-індосамент, не буде нести відповідальності за невиконання вексельного зобов'язання перед тими особами, на користь яких вексель буде **в подальшому** індосований.

Слід, однак, звернути увагу, що індосат за таким індосаментом залишається кредитором індосанта, який вчинив ректа-індосамент, незважаючи на те що порушив умови його індосаменту, передавши вексель попри існуючу заборону.

Взагалі “ректа-індосування” — це угода, яка обмежує обсяг прав вимог держателя індосованого таким чином векселя, але не більше того. Правовою підставою застосування ректа-індосаменту є ч. 2 ст. 15 УЗ.

Схема пред'явлення вимог у разі наявності ректа-індосаменту

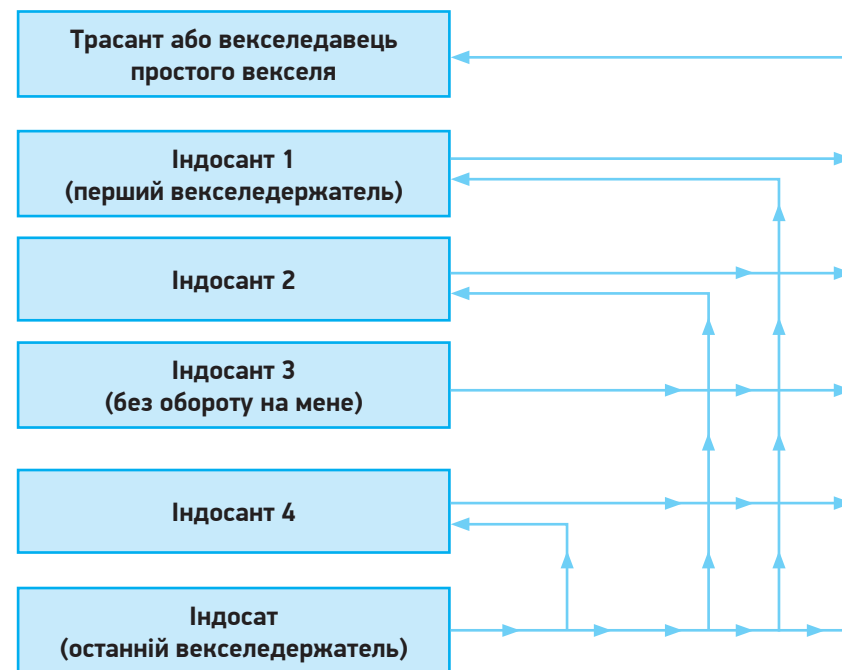

Коментар до схеми. Індосант 3, передаючи вексель Індосанту 4, включивши до тексту свого індосаменту ректа-застереження, заборонив подальше індосування векселя. Отже, вимоги до нього можуть бути пред'явлені лише Індосантом 4 (тобто його безпосереднім кредитором). Однак, якщо вексель був, незважаючи на цю заборону, переданий за індосаментом далі, всі наступні векселедержателі (Індосант 5 та останній векселедержатель (Індосат)) можуть пред'являти вимоги за векселем до усіх зобов'язаних перед ними осіб (Індосат — до Індосантів 5, 4, 2, 1 та векселедавця, Індосант 5 — до Індосантів 4, 2, 1 та векселедавця і т.д.), окрім Індосанта 3.

Функцію гарантії може бути виключено шляхом застосування так званого **безоборотного застереження**, що містить формулу “без обороту на мене / на нас” або іншу рівнозначну, за допомогою якої він знімає із себе відповідальність за акцепт (трасант) або за акцепт і платіж (індосант) в повній сумі платежу за векселем. Таке безоборотне застереження звільнює індосанта від відповідальності за векселем на випадок відмови з боку головного боржника в платежі або в акцепті, при цьому звільнює від відповідальності як перед своїм безпосереднім індосатом, так і перед усіма наступними. Правовою підставою застосування безоборотного застереження є ч. 1 ст. 15 УЗ.

Окрім того, гарантійна функція виключається у разі індосування векселя після протесту в неплатежі або після закінчення строку, встановленого для вчинення протесту. Відповідно до ст. 20 УЗ такий індосамент має наслідки звичайної цесії, тобто індосант, який передає такий вексель, не відповідає за неоплату векселя основним вексельним боржником, а отже, звільняється від відповідальності за платіж.

Схема пред'явлення вимог у разі наявності безоборотного індосаменту

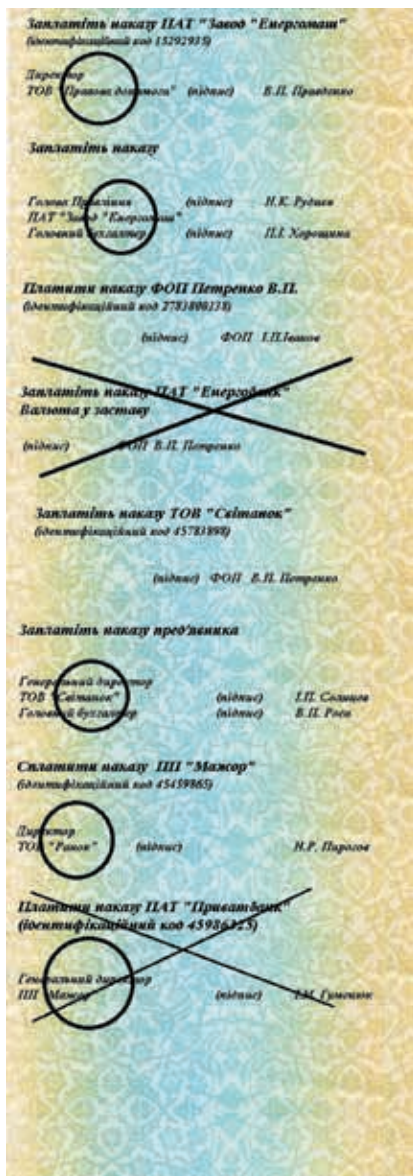

Індосаментний ряд на векселі

Лицьова сторона векселя

Зворотна сторона векселя

1.7. Загальні положення про строк платежу за векселем

Відповідно до ст. 33 УЗ:

Строк платежу “за пред'явленням” може зазначатись саме таким словосполученням або іншим рівнозначним за змістом; при призначенні строків “у визначений строк від пред'явлення” або “у визначений строк від дати складання” мають бути зазначені часові проміжки (у днях, місяцях чи роках). Строк платежу “на визначену дату” має бути визначений календарною датою, яка визначається за календарем місця видачі.

Згідно із ч. 2 ст. 34 УЗ строк платежу може бути зазначений як “за пред'явленням. Пред'явлення не раніше конкретної дати”. У цьому разі строк для пред'явлення починається від зазначеної дати.

Відповідно до ст. 34 УЗ вексель строком “за пред'явленням” повинен бути пред'явлений для платежу будь-якого дня протягом одного року від дати його складання. Однак векселедавець (трасант) може скоротити цей строк або обумовити більш тривалий строк. Зважаючи на це, строк платежу може бути зазначений також як “за пред'явленням, яке має бути здійснене протягом 8 (18) місяців після дати складання не пізніше конкретної дати” або “за пред'явленням, яке має бути здійснене не пізніше конкретної дати”.

1.8. Загальні положення про оплату векселів. Протест векселів

Виконання вексельного зобов'язання має одну характерну особливість. Платіж за векселем здійснюється з ініціативи не боржника, а кредитора. При настанні терміну платежу не боржник розшукує кредитора або здійснює платіж у безготівковій формі за реквізитами кредитора, а кредитор розшукує боржника з тим, щоб пред'явити йому вексель для оплати. Це зумовлено тим, що:

- боржник не знає (або може не знати), хто є його кредитором, — вексель міг перейти за індосаментом до цілком невідомої боржнику особі, з якою боржник не має ніяких договірних відносин. Логічно, що саме кредитор-векселедержатель і повинен розшукати боржника з метою отримання платежу за векселем;
- без пред'явлення цінного папера виконання боржником вираженого в ньому зобов'язання, за загальним правилом, не проводиться. Звідси також логічно випливає, що саме кредитор повинен звернутися до боржника по виконання за вексельним папером, а не навпаки.

Відповідно до ст. 38 **УЗ** вексель строком платежу “на визначену дату”, або “у визначений строк від дати складання”, чи у “визначений строк від дати пред'явлення” повинен бути пред'явлений для платежу або в день, в який він підлягає оплаті, або в один із двох наступних робочих днів.

Відповідно до ст. 34 **УЗ** вексель строком “за пред'явленням” підлягає оплаті при його пред'явленні.

Оскільки у зазначених статтях не визначено переліку осіб, до яких може бути пред'явлена вимога про оплату векселя, такими потрібно визнавати трасата (платника за неакцептованим переказним векселем), акцептанта (платника за акцептованим переказним векселем), векседавеця простого векселя. У разі якщо за векселем призначено особливих платників, що підтверджується відповідними вказівками на векселі, вимога про оплату векселя пред'являється до таких платників.

Щодо особливих платників за векселем слід зазначити про таке.

Відповідно до ст. 4, 77 **УЗ** вексель може підлягати оплаті за місцем проживання третьої особи, або в тій самій місцевості, де знаходиться місце проживання трасата, або в будь-якій іншій місцевості. У зв'язку із цим векседавець під час видачі векселя може зазначити особливого платника (зокрема, банк), який здійснить оплату векселя відповідно до строку платежу за ним:

— за місцезнаходженням платників за векселями — векседавеця простого або трасата переказного векселя. Такі векселі є **недоміцільованими**, а зазначена для здійснення платежу третя особа — особливим платником у місці платежу;

— не за місцезнаходженням платників за векселями — векседавеця простого або трасата переказного векселя — **доміциліантів**. Такі векселі є **доміцільованими**, а зазначена для здійснення платежу третя особа — особливим платником в особливому місці платежу — **доміциліатом**.

Якщо особливий платник або доміциліат не зазначений трасантом, то він може бути названий трасатом у разі акцепту. Але місце платежу (населений пункт) трасат-акцептант змінити не може. Якщо він у разі акцепту змінить місце платежу, то це означає, що в акцепті було відмовлено.

Функції особливих платників (доміциліатів) зазвичай виконують банки. Порядок виконання цих функцій банками врегульовано Положенням про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України, затвердженим Постановою правління Національного банку України від 16 грудня 2002 року № 508.

Ознакою доміцільованого векселя є наявність на лицьовому боці векселя вказівки векседавеця простого або переказного векселя “Доміцільований у _____” (найменування особливого місця платежу і назва особливого платника (банку)), або “Платник _____” (назва банку і найменування особливого місця платежу), або “Підлягає оплаті в _____” (назва банку і найменування особливого місця платежу). Банк-доміциліат виконує платіж від імені та за дорученням платника за векселем (векседавеця простого або акцептанта переказного векселя).

Ознакою недоміцільованого векселя з особливим платником є наявність на лицьовому боці векселя вказівки векседавеця простого або переказного векселя або акцептанта переказного векселя “Підлягає оплаті в _____” (найменування місця платежу і назва банку) або “Платник _____” (назва банку і найменування місця платежу). У цьому разі банк як особливий платник також виконує платіж від імені та за дорученням платника за векселем (векседавеця простого або акцептанта переказного векселя).

Необхідними умовами пред'явлення векселя для платежу є такі:

1. Вексель повинен бути пред'явлений його законним держателем

Відносно визнання тих чи інших осіб законними векселедержателями див. п. 1.5 цього Посібника

2. Вексель повинен бути пред'явлений своєчасно

Тобто у строки, передбачені ст. 34 та 38 **УЗ**. Потрібно звернути увагу, що правила пред'явлення

для платежу векселів із визначеним строком платежу не можуть бути поширені на векселі строком “за пред'явленням”, оскільки відносно останніх строк платежу визначається волею векселедержателя. Однак такі векселі повинні бути пред'явлені для платежу протягом одного року від дня їх складання, якщо тільки векседавець (трасант) не скоротив цей строк чи не обумовив строк більш тривалим або цей строк не скорочений індосантами (ст. 34 **УЗ**).

Вексель строком “у визначений строк від дати пред’явлення”, як це впливає із самого позначення строку платежу, завжди повинен містити датовану відмітку про перше його пред’явлення — візу. У переказному векселі роль візи виконує датована відмітка про акцепт. Такий вексель повинен бути представлений для візування, як це впливає зі ст. 23 УЗ, протягом одного року від дня складання. У разі відмови платника за переказним векселем датувати акцепт або векселедавця простого векселя завізувати пред’явлення його для платежу строк платежу за векселем визначається датою протесту, що підтверджується відповідною відміткою на векселі та актом про протест (ст. 35, 78 УЗ) (див. Додатки 1, 2, 4). Пред’явлення такого векселя для проставлення відмітки про пред’явлення (візи) не звільняє векселедержателя від пред’явлення векселя для платежу після закінчення визначеного строку від дати пред’явлення.

3. Пред’явлення для платежу повинно відбутися у місці платежу

Місце, в якому має бути здійснений платіж, повинно бути вказане у векселі (ст. 1, 75 УЗ). Потрібно звернути

увагу, що це не обов’язково повинне бути місцезнаходження (місце проживання) платника за векселем.

Відповідно до ст. 4 УЗ вексель може підлягати оплаті в місці проживання (місцезнаходженні) третьої особи, або в тому ж місці, де знаходиться місце проживання (місцезнаходження) платника, або в якому-небудь іншому місці. За відсутності такої вказівки місцем платежу вважається місце, вказане поруч з найменуванням трасата (в переказних векселях) або місце складання векселя (в простих векселях) (ст. 2, 76 УЗ).

Пред’явлення векселя для платежу повинне відбутися в місці платежу, причому не просто у визначеній географічній точці, але і в певному приміщенні — такому, де платник має можливість здійснити платіж. Очевидно, що свідоме пред’явлення векселя для платежу таким чином, щоб боржник явно або майже напевно не зміг сплатити за ним (в тому числі пред’явлення векселя в кінці або після закінчення операційного дня), повинне розцінюватися і нотаріусом, і судом як неперед’явлення векселя для платежу взагалі з усіма наслідками, що випливають з цього. Непред’явлення же векселя — достатня підстава для відмови в платежі без будь-яких несприятливих для боржника наслідків (ст. 613 ЦК).

За загальним правилом місце платежу вказується в лівій нижній частині вексельного бланка в графі “Підлягає сплаті в ...”. Таким чином, якщо в цій графі вказана адреса банківської установи, пред’явлення для платежу повинне бути зроблене за вказаною адресою. Якщо адреса банківської установи не визначена, але однозначно вказано, що платіж має бути здійснений саме в цій банківській установі, пред’явлення повинне відбутися в цій банківській установі. У цьому випадку на векселедержателя лягає тягар пошуку адресних даних вказаної установи. У випадку ж, якщо графа “Підлягає сплаті в ...” містить лише платіжні реквізити платника в банківській установі, потрібно вважати, що в ній містяться лише

інформаційні відомості, що свідчать про те, що платіж може бути здійснений із вказаного рахунку в певній банківській установі. Місцем, де може бути здійснене пред’явлення векселя для платежу в цьому випадку, необхідно вважати місце, позначене поруч з найменуванням платника за векселем (трасата (акцептанта) або векселедавця простого векселя).

Процедуру пред’явлення векселя для платежу вексельним законодавством не визначено

Як правило, пред’явлення векселя супроводжується складанням документа, що містить прохання (вимогу) про його оплату (акт пред’явлення векселя для платежу, телеграма, телетайпограма, телефонограма, лист тощо). Очевидно, що вказаний документ повинен бути вручений платнику або отриманий платником за векселем саме в строки, вказані в ст. 34, 38 УЗ. Саме по собі подання вказаних документів на пошту або телеграф до 24-ї години останнього дня строку, зазначеного в цій статті, не доводить факт дотримання векселедержателем строку пред’явлення векселя до платежу.

Пред’являючи вексель для платежу, держатель повинен забезпечити доказову силу вказаних документів з тим, щоб за їх допомогою підтвердити факт пред’явлення векселя для платежу. Разом з тим пред’явлення векселя з вимогою про платіж, який може бути здійснений тільки в безготівковому порядку, спричинює колізію інтересів платника і векселедержателя. З одного боку, векселедержатель не зацікавлений передавати вексель платнику доти, поки не отримає платіж. З іншого боку, платник зацікавлений здійснити платіж за векселем за умови попереднього його вилучення у держателя. У цьому випадку розв’язання питання про розподіл ризиків при проведенні процедури пред’явлення векселя для платежу може залежати від угоди сторін і регулюється нормами цивільного права.

Вексель може бути пред’явлений також в розрахункову палату, що є рівнозначним пред’явленню такого векселя для платежу

Пред’явлення векселя в розрахункову палату повинне бути здійснене у строки, вказані в ст. 34, 38 УЗ.

В Україні функції розрахункових палат покладені на банківські установи й органи Державного казначейства України, що здійснюють розрахунково-касове обслуговування векселедавців простих векселів і акцептантів (трасатів) за переказними векселями відповідно до Положення про розрахункові палати для пред’явлення векселів до платежу, затвердженого Постановою правління Національного банку України від 25 вересня 2001 року № 403 і зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 5 листопада 2001 року за № 934/6125.

Вексель, пред'явлений до платежу, повинен бути оплачений в день пред'явлення

У разі якщо пред'явлений до платежу вексель не оплачений, цей факт має бути офіційно засвідчений. Відповідно до ст. 44 УЗ факт неоплати векселя підтверджується протестом (див. Додатки 3, 4). Згідно із законодавством України засвідчують факти неоплати векселя (або інакше — опротестовувати векселі) уповноважені нотаріуси. Порядок вчинення протестів векселів врегульовано гл. 17 Порядку № 296/5. Згідно зі ст. 2 Закону про векселі протест у неплатежі за векселем, який підлягає оплаті на визначену дату або у визначений строк від дати складання чи пред'явлення, повинен бути здійснений або в день, коли вексель підлягає оплаті, або в один із двох наступних робочих днів. Отже, виконавцям слід мати на увазі, що строк для пред'явлення векселя для платежу і строк для вчинення протесту у неплатежі є однаковими і починають свій перебіг з однієї дати. Зважаючи на те що відповідно до п. 3.1 гл. 17 Порядку № 296/5 векселі для вчинення протесту можуть бути прийняті не пізніше 12-ї години наступного дня після закінчення дати платежу за векселем, фактично векселі для вчинення протесту слід подавати нотаріусу у строки, передбачені п. 3.1 Порядку № 296/5.

Пропуск строків для вчинення протесту позбавляє векселедержателя права вчинити протест.

Як впливає із положень ст. 53 та ст. 78 УЗ, після закінчення строків, встановлених для пред'явлення векселя зі строком платежу за пред'явленням або у визначений строк від пред'явлення, для здійснення протесту у неакцепті або у неплатежі, для пред'явлення для платежу у разі застереження “обіг без витрат”, держатель втрачає свої права регресу проти індосантів, проти трасанта і проти інших зобов'язаних осіб, за винятком акцептанта переказного векселя і векседавеця простого векселя.

Отже, основне призначення протесту — збереження прав регресних вимог держателя векселя проти індосантів та інших зобов'язаних осіб

У разі відсутності протесту держатель вправі вимагати оплати векселя лише з прямих вексельних боржників — векседавеця простого векселя та акцептанта переказного векселя.

Відповідно до ст. 46, 77 УЗ векседавець переказного векселя (трасант), векседавець простого векселя, індосант або особа, яка забезпечує платіж авалем (аваліст), можуть шляхом включення у вексель застереження “обіг без витрат”, “без протесту” або будь-якого іншого рівнозначного застереження та їх підписання звільнити держателя від здійснення протесту у неакцепті або у неплатежі для того, щоб він міг використати своє право регресу. Однак таке за-

стереження не звільняє держателя ні від пред'явлення векселя протягом встановленого строку, ні від надсилання повідомлень, які він має надіслати. Якщо застереження включене трасантом або векседавецем простого векселя, то воно має силу щодо всіх осіб, які поставили підпис на векселі; якщо воно включене індосантом або авалістом, то воно має силу лише щодо такого індосанта або аваліста. Якщо незважаючи на включене трасантом/векседавецем простого векселя застереження держатель здійснить протест, то витрати, пов'язані з протестом, покладаються на нього. Якщо застереження походить від індосанта або аваліста, то витрати на протест, якщо він був вчинений, можуть бути стягнуті з усіх осіб, які поставили підпис на векселі.

1.9. Загальні положення про стягнення вексельного боргу в Україні

У разі якщо заборгованість за векселем не було погашено добровільно боржниками за векселем, чинне законодавство України передбачає механізми, завдяки яким векселедержатель, опротестувавши вексель, може:

- подати відповідну позовну заяву до суду й отримати судові рішення про стягнення на свою користь неоплаченої суми за векселем (*судова процедура стягнення вексельного боргу*) або
- отримати виконавчий напис нотаріуса за таким векселем і передати його на примусове виконання виконавцям (*позасудова процедура стягнення вексельного боргу*).

Порядок вчинення нотаріусами виконавчих написів врегульовано гл. 14 **Закону про нотаріат** і гл. 16 **Порядку № 296/5**.

Нотаріус вчиняє виконавчі написи:

- якщо подані документи підтверджують безспірність заборгованості або іншої відповідальності боржника перед стягувачем;
- за умови що зі дня виникнення права вимоги минуло не більше трьох років (ст. 12 **Закону про ВП**).

Безспірність заборгованості підтверджують документи, передбачені **Переліком № 1172**. Перед вчиненням виконавчого напису нотаріус повинен перевірити, чи подано на обґрунтування стягнення документи, зазначені у **Переліку № 1172**. Зазначеним Переліком опротестований вексель віднесений до документів, які посвідчують безспірність заборгованості.

Виконавчий напис вчинюється на оригіналі опротестованого векселя. Якщо виконавчий напис не вміщується на опротестованому векселі, він може бути продовжений чи викладений повністю на прикріпленому до документа спеціальному бланку нотаріальних документів. На практиці зазвичай виконавчий напис викладається на окремому нотаріальному бланку та прикріплюється до опротестованого векселя.

Виконавчий напис повинен відповідати вимогам, передбаченим ст. 4 **Закону**

про ВП, а також містити умови, передбачені ст. 89 **Закону про нотаріат**.

Відповідно до п. 7.5. гл. 16 **Порядку № 296/5** стягувачу видаються виконавчі написи на кожного боржника окремо відповідно до списку. Однак, незважаючи на те що перед законним держателем опротестованого векселя зобов'язаними є всі особи, які поставили на ньому свій підпис як векседавець, індосанти та авалісти, виконавчий напис не може бути виданий одночасно на кожну із зазначених зобов'язаних за векселем осіб, оскільки опротестований вексель, до якого прикріплюється напис, подається нотаріусу в одному примірнику. Отже, векселедержатель повинен визначитись, проти кого буде звернено його вимогу за опротестованим векселем, з метою зазначення цієї особи у виконавчому написі. У разі якщо заходи зі звернення стягнення за виконавчим написом проти цієї особи не дали позитивного результату, векселедержатель у межах строку пред'явлення виконавчих документів до виконання (ст. 12 **Закону про ВП**) та з урахуванням строку давності, передбаченого ст. 70 **УЗ**, може звернутись до нотаріуса про видачу виконавчого напису на іншу зобов'язану за опротестованим векселем особу. При цьому опротестований вексель відкріплюється від попереднього виконавчого напису і прикріплюється до нового виконавчого напису.

Натомість у разі застосування судової процедури стягнення вексельного боргу векселедержатель може пред'явити позов до кожної зобов'язаної за векселем особи окремо і до всіх разом, при цьому необов'язково додержуючись тієї послідовності, в якій вони зобов'язалися. Таке його право впливає зі ст. 47 **УЗ**. Таким чином, у разі якщо позов пред'явлено до усіх зобов'язаних за векселем осіб, імовірність задоволення вимог векселедержателя значно зростає.

1.10. Строки позовної давності

Відповідно до ст. 32, 70, 77, 78 **УЗ** позовні вимоги за векселем можуть бути пред'явлені у наступні строки:

- будь-яким законним векселедержателем до акцептанта та векседавця простого векселя та їх авалістів — протягом трьох років, які обчислюються від дати настання терміну платежу.
- будь-яким законним векселедержателем до індосантів і до трасанта та їх авалістів — протягом одного року від дати протесту, здійсненого в установленний строк, або від дати настання терміну платежу, якщо є застереження “обіг без витрат”.
- індосантів один до одного і до трасанта та їх авалістів — протягом шести місяців, які відраховуються зі дня, коли індосант прийняв вексель і здійснив платіж за ним, або зі дня, коли до нього був пред'явлений позов.

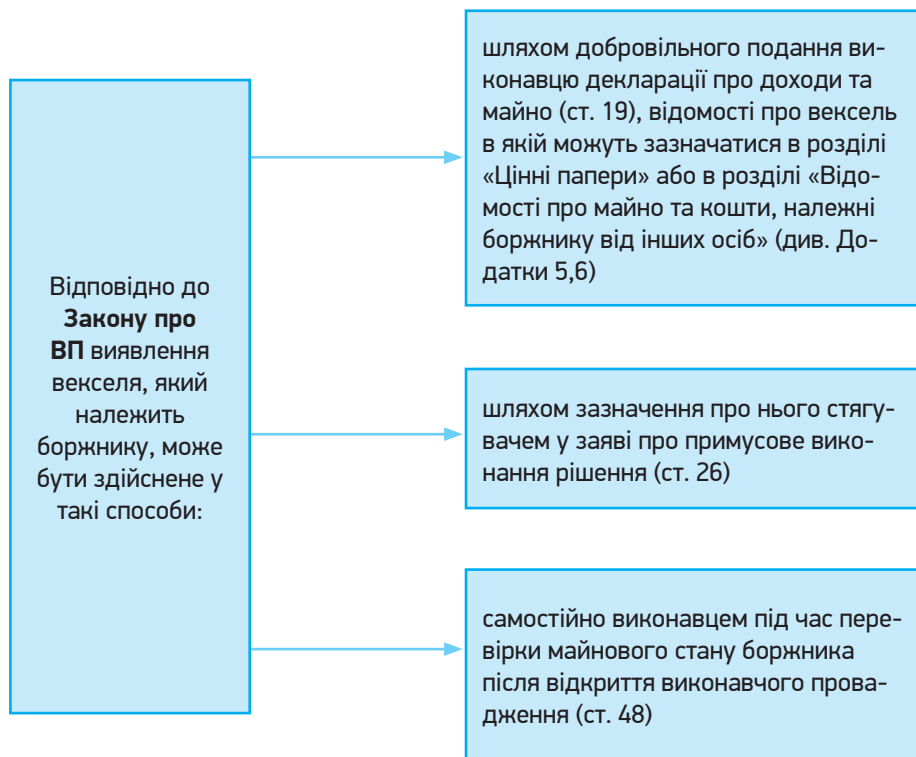
2. СПОСОБИ ВИЯВЛЕННЯ ВЕКСЕЛЯ СЕРЕД МАЙНА БОРЖНИКА

Під час здійснення виконавчого провадження виконавець зобов'язаний виявити майно, на яке можна звернути стягнення.

Щодо юридичних осіб виявлення векселя можливе шляхом аналізу їх балансу (Звіту про фінансовий стан) за Формою № 1 згідно із додатком 1 до **Стандарту 1** (див. Додаток 7). Копію балансу виконавець може отримати безпосередньо у боржника або у відповідних державних органах (п. 2. розділу VIII **Інструкції № 512/5**, п. 9 ст. 56 **Закону про ВП**). Так, у разі якщо боржником — юридичною особою були одержані векселі, вони можуть відображатися у балансі у розділі “Оборотні активи” за кодом рядка (статтею) 1120 “Векселі одержані” (п. 2.26 **Методичних рекомендацій № 433**).

Отже, виявивши факт отримання боржником векселя, виконавець повинен витребувати його з метою його опису та арешту. У разі якщо таку вимогу заявлено, боржник повинен передати вексель виконавцю негайно. Якщо боржник відмовляється передати вексель виконавцю, таку відмову слід кваліфікувати як невиконання законних вимог виконавця або як ухилення від виконання зобов'язань, покладених на нього відповідним рішенням із притягненням боржника до відповідальності згідно із законодавством.

У разі якщо боржником заявлено про втрату векселя, що унеможливорює його опис та арешт, виконавець вимагає від боржника звернутись до суду із заявою про відновлення прав на втрачений вексель у порядку, передбаченому гл. 7 **ЦПК**. Відповідно до ст. 267 **ЦПК** рішення суду про визнання втраченого векселя недійсним є підставою для здійснення платежу за векселем або для видачі заявникові векселя замість визнаного недійсним та для відновлення зобов'язаними за векселем особами передавальних написів. Після видачі нового векселя замість утраченого та відновлення передавальних написів (індосаментів) звернення стягнення на такий вексель здійснюється у такому самому порядку, як і щодо невтрачених.

3. ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ОПИСУ ТА АРЕШТУ ВЕКСЕЛЯ

У разі якщо перевіркою встановлено, що документ має дефект форми (не має сили векселя), подальші виконавчі дії щодо отримання коштів на підставі такого документа можуть бути вчинені у порядку звернення стягнення на дебіторську заборгованість боржника (див. розділ 5.3 “Особливості звернення стягнення на дебіторську заборгованість боржника, яка впливає із векселя”).

У разі якщо перевіркою встановлено, що боржник не є законним держателем векселя (тобто він не може підтвердити своє право на вексель на підставі самого векселя), або спливли строки позовної давності за векселем, виконавець здійснює звернення стягнення на інше майно такого боржника у загальному порядку, визначеному **Законом про ВП**.

У разі якщо перевіркою встановлено, що (1) виявлений документ є векселем, (2) боржник є його законним держателем та (3) не спливли строки позовної давності за векселем, виконавець повинен взятися до здійснення його опису та арешту, про що винести відповідну постанову.

Опис векселя здійснюється за обов'язкової присутності понятих (ст. 13 **Закону про ВП**).

Відповідно до п. 8 ст. 56 **Закону про ВП** арешт на цінні папери накладається в порядку, встановленому законодавством про депозитарну систему України. Разом з тим слід відзначити, що згідно із преамбулою Закону України “Про депозитарну систему” цей закон поширює свою дію на емісійні цінні папери, і відповідно до п. 2 р. II Положення про провадження депозитарної діяльності, затвердженого Рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 23.04.2013 № 735 депозитарна діяльність щодо векселів не здійснюється.

Таким чином, **арешт векселів як неемісійних цінних паперів здійснюється у загальному порядку, встановленому законодавством про виконавче провадження**

Постанова про опис та арешт майна боржника щодо векселя повинна містити:

- назву цінного папера (вексель) та його вид (простий, переказний) і його відмінні ознаки (серію і номер вексельного бланка, найменування векселедавця (трасанта), платника (трасата) (щодо переказного векселя), першого векселедержателя, суму векселя, строк платежу, місце і дату складання, відомості про акцепт (щодо переказних векселів) та про аваль (найменування аваліста), а також перелік індосантів тощо);
- відмітка про те, що вексель передається на зберігання до установ Національного банку України.

Відповідно до п. 8. ст. 56 **Закону про ВП** виявлені під час опису векселі, на які накладено арешт, підлягають обов'язковому вилученню і не пізніше наступного робочого дня передаються на зберігання установам Національного банку України, які зобов'язані прийняти їх на безоплатній основі.

Порядок і умови зберігання установами Національного банку України цінних паперів, на які накладено арешт, врегульовано відповідним **Положенням № 489**, яке передбачає, зокрема, необхідність укладення між НБУ та виконавцем відповідної угоди.

У разі якщо боржник легітимується вчиненням на його користь іменним індосаментом (тобто безперервний ряд індосаментів завершує іменний індосамент, вчинений на ім'я боржника), під час вилучення арештованого векселя виконавець вправі вимагати від боржника вчинення на користь відповідного органу державної виконавчої служби або приватного виконавця іменного індосаменту або бланкового індосаменту. Вчинення такого індосаменту доцільне з метою легітимації виконавця як законного держателя вилученого векселя на випадок можливої реалізації останнього під час проведення заходів зі звернення стягнення на вексель або на випадок можливого пред'явлення векселя до платежу зобов'язаний за ним особі.

Якщо ж боржник легітимується як законний держатель векселя на підставі бланкового індосаменту, то вексель вилучається без вимоги про вчинення на користь виконавця індосаменту.

Варто зауважити, що виконавець, вилучаючи вексель, на якому на його користь вчинено іменний індосамент, або вилучаючи вексель, останній з індосаментів на якому є бланковим, стає формально учасником вексельних правовідносин (вексельним кредитором), позаяк стає фактичним держателем векселя. Як законний держатель векселя виконавець може або розпорядитися правами на вексель (передати його на примусову реалізацію), або розпорядитися правами за векселем (стягнути кошти із вексельних боржни-

ків). У першому випадку забезпечуються інтереси переможця торгів, оскільки він стає наступним законним векселедержателем і вже від свого імені може розпоряджатися векселем або правами, що ним посвідчені. У другому випадку забезпечуються інтереси стягувача у виконавчому провадженні, оскільки отримані від вексельних боржників кошти одразу спрямовуються виконавцем на погашення його вимог.

Відмову боржника вчинити на користь виконавця іменний чи бланковий індосамент слід кваліфікувати як невиконання законних вимог виконавця із притягненням боржника до відповідальності згідно із законодавством. Така відмова своїм наслідком має неможливість виконавця реалізувати права, що випливають із векселя, позаяк вони можуть бути реалізовані лише законним векселедержателем, яким виконавець не є. Однак виконавець має при цьому можливість здійснити передачу векселя іншим особам, навіть не будучи законним векселедержателем. Такий акт виконавець може здійснити у певних випадках і за певних умов, а саме:

- у разі передачі векселя переможцю електронних торгів (торгів за фіксованою ціною);
- у разі передачі векселя стягувачу, який прийняв рішення про залишення за собою не реалізованого на електронних торгах векселя боржника (ст. 61 **Закону про ВП**).

У таких випадках виконавець, передаючи вексель, вчиняє іменний чи бланковий індосамент, зазначивши, що такий індосамент вчинено від імені боржника (тобто останнього законного держателя векселя). За загальним правилом особа, яка вчинила індосамент від імені індосата (в цьому випадку — виконавець), прямо зазначивши про це під час підписання векселя, відповідно норм **УЗ** формально вважається її представником. Відповідно до ст. 7 і 8 **УЗ кожний**, хто поставив свій підпис на векселі як представник особи, від імені якої він не був уповноважений діяти, сам зобов'язаний за векселем і, якщо він заплатить, матиме ті самі права, які мала б та особа, за яку він мав намір діяти. Таке саме правило застосовується до представника, який перевищив свої повноваження. Щоб убезпечити виконавця від несення відповідальності за векселем до тексту індосаменту, який він вчиняє, слід включати безоборотне застереження (ст. 15 **УЗ**).

4. ПОРЯДОК РЕАЛІЗАЦІЇ АРЕШТОВАНОГО ВЕКСЕЛЯ

4.1. Добровільна реалізація боржником арештованого векселя

Закон про ВП передбачає випадок добровільної реалізації боржником арештованого векселя. Як випливає із п. 8. ст. 26 **Закону про ВП**, у разі якщо при відкритті виконавчого провадження виконавцем накладено арешт на вексель боржника, боржник за погодженням зі стягувачем має право передати йому такий вексель або реалізувати його та передати кошти від його реалізації стягувачу в рахунок повного або часткового погашення боргу за виконавчим документом.

Зазначені правочини мають здійснюватись під контролем виконавця, який вносить відповідні постанови з цього приводу.

У разі передачі боржником векселя в рахунок повного чи часткового погашення боргу за виконавчим документом виконавець має проконтролювати вчинення боржником на користь стягувача іменного індосаменту, якщо останній індосамент не є бланковим.

У разі продажу векселя боржником за договором купівлі-продажу доцільно, щоб такий договір передбачав принаймні наступні умови:

- кошти за придбаний вексель вносяться покупцем на рахунок органу державної виконавчої служби або приватного виконавця;
- договір вважається укладеним із дати його погодження виконавцем.

Після передачі векселя стягувачу або внесення покупцем коштів на рахунок органу державної виконавчої служби або приватного виконавця арешт з реалізованого векселя боржника знімається за постановою виконавця.

4.2. Загальні положення про примусову реалізацію арештованого векселя

У разі якщо боржник не виявив бажання добровільно реалізувати виявлений у нього вексель, на який накладено арешт, виконавець здійснює примусову його реалізацію у порядку, передбаченому **Законом про ВП**.

Відповідно до п. 7 ст. 56 **Закону про ВП** вилучення арештованого векселя з передачею його для реалізації здійснюється у строк, установлений виконавцем, але не раніше ніж через п'ять робочих днів після накладення арешту.

Згідно із п. 4. ст. 61 **Закону про ВП** порядок реалізації цінних паперів визначається Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку за по-

годженням з Міністерством юстиції України. Слід відзначити, що на сьогодні є чинним Порядок реалізації на фондовій біржі цінних паперів, на які звернено стягнення, затверджений рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 25.12.2012 № 1853. Зазначеним документом врегульовано порядок реалізації емісійних цінних паперів, на які накладено арешт, а отже, його не можна поширювати на арештовані векселі, які, як відомо, є неемісійними ордерними цінними паперами.

Отже, спеціальний порядок реалізації арештованих векселів наразі не визначений, що є прогалиною у законодавстві. Відповідно до загальних положень теорії права прогалини у законодавстві заповнюються шляхом застосування аналогії законодавства, яке регулює подібні відносини (лист Міністерства юстиції України від 30.01.2009 № Н-35267-18). У зв'язку із цим виконавці під час реалізації арештованих векселів мають застосовувати **Порядок № 2831/5**.

Відповідно до ст. 61 **Закону про ВП** та вимог **Порядку № 2831/5** реалізація арештованих векселів здійснюється шляхом проведення електронних торгів або торгів за фіксованою ціною. Причому реалізація за фіксованою ціною застосовується щодо тих векселів, оціночна вартість яких не перевищує 50 мінімальних розмірів заробітної плати. Відповідно до ст. 57 **Закону про ВП** вартість векселів, які підлягають реалізації, може бути визначена:

- за взаємною згодою між сторонами виконавчого провадження;
- самостійно виконавцем, якщо сторони не досягли згоди щодо вартості векселів (за ринковими цінами, що діють на день визначення вартості векселів);
- суб'єктом оціночної діяльності — суб'єктом господарювання (у разі проведення оцінки за регульованими цінами або у разі, якщо визначити вартість векселів складно).

Отже, оскільки для торгів за фіксованою ціною вартість майна повинна бути оціночною, тобто визначеною суб'єктом оціночної діяльності, то у разі визначення вартості арештованого векселя за взаємною згодою сторін виконавчого провадження або у разі визначення вартості векселя самостійно виконавцем такий вексель може бути реалізований на електронних торгах незалежно від того, чи перевищує його вартість 50 мінімальних розмірів заробітної плати.

Проведення електронних торгів (торгів за фіксованою ціною) щодо вилученого арештованого векселя здійснюється відповідно до процедури, встановленої **Порядком № 2831/5**. При цьому під час подачі заявки на реалізацію арештованого майна виконавець має додати якісне фотографічне зображення лицьової та зворотної сторони векселя.

За результатами електронних торгів (торгів за фіксованою ціною) переможець, який сплатив ціну, за якою відбулася реалізація векселя, на підставі акта про проведені електронні торги (торги за фіксованою ціною) набуває права вимагати передачі йому придбаного векселя

Не пізніше наступного робочого дня зі дня видачі/надсилання акта про проведені електронні торги переможцю виконавець виносить постанову про зняття арешту з реалізованого векселя, накладеного виконавцем. Копії постанови виконавця про зняття арешту з реалізованого векселя надсилаються не пізніше наступного робочого дня після її винесення переможцю.

Відповідно до п. 18 розділу VI та п. 9. розділу X **Порядку № 2831/5** акт про проведені електронні торги (торги за фіксованою ціною) є підставою для отримання майна у зберігача. Разом з тим **Положення № 489** не передбачає обов'язку територіального управління НБУ видати векселі, які знаходяться у нього на зберіганні, безпосередньо переможцю торгів. Відповідно до п. 2.7. та п. 2.11 **Положення № 489** видавання цінних паперів, які знаходяться на зберіганні у територіальному управлінні НБУ, здійснюється виконавцю за його письмовим зверненням та на підставі акта прийому-передачі цінних паперів.

Таким чином, оскільки норми **Порядку № 2831/5** є загальними (стосуються будь-якого рухомого майна), а **Положення № 489** створює спеціальне регулювання (стосується тільки цінних паперів), то переважному застосуванню підлягає **Положення № 489**. Тож виконавець повинен сприяти реалізації прав переможця електронних торгів (торгів за фіксованою ціною), звернувшись від свого імені до відповідного територіального управління НБУ із вимогою повернути векселі, та після отримання векселів від НБУ видати векселі переможцю торгів.

Під час передачі векселя переможцю виконавцю слід:

- вчинити на його користь іменний або бланковий індосамент із застереженням “без обороту на мене”, якщо боржником було вчинено іменний індосамент на користь виконавця (фактичну передачу векселя доцільно оформити складанням акта прийому-передачі),
- або передати вексель за актом прийому-передачі, якщо останній індосамент на векселі був бланковим чи на пред'явника, не вчиняючи на векселі жодних написів;
- вчинити на користь переможця іменний або бланковий індосамент із безоборотним застереженням, якщо боржник, який володів векселем на підставі іменного індосаменту, відмовився вчинити на користь виконавця індосамент. При цьому виконавець має зазначити, що індосамент здійснюється від імені боржника. Фактичну передачу векселя доцільно оформити також шляхом складання акта прийому-передачі.

4.3. Особливості примусової реалізації опротестованого векселя

На електронні торги (торги за фіксованою ціною) виконавцем може бути переданий також опротестований вексель, у разі якщо заходи позасудового та/або судового стягнення вексельної суми з вексельних боржників (прямих та регресних) не дали позитивного результату (див. розділи 5.1 та 5.2 Глави 5 “ІНШІ СПОСОБИ ЗАДОВОЛЕННЯ ВИМОГ СТЯГУВАЧА ЗА РАХУНОК ВЕКСЕЛЯ БОРЖНИКА”).

Так, під час передачі переможцю електронних торгів (торгів за фіксованою ціною) опротестованого векселя виконавцю слід:

- вчинити на його користь іменний або бланковий індосамент, якщо боржником було вчинено іменний індосамент на користь виконавця (фактичну передачу векселя доцільно оформити складанням акта прийому-передачі),
- або передати вексель за актом прийому-передачі, якщо останній індосамент на векселі був бланковим чи на пред'явника, не вчиняючи на векселі жодних написів;
- вчинити на користь переможця іменний або бланковий індосамент, якщо боржник, який володів векселем на підставі іменного індосаменту, відмовився вчинити на користь виконавця індосамент. При цьому виконавець має зазначити, що індосамент здійснюється від імені боржника. Фактичну передачу векселя доцільно оформити також шляхом складання акта прийому-передачі.

Варто звернути увагу, що під час такої передачі виконавець, вчиняючи індосамент, не включає до нього безоборотного застереження, оскільки індосамент здійснюється після протесту в неплатежі. Відповідно до ст. 20 **УЗ** індосамент, вчинений після протесту в неплатежі або після закінчення строку, встановленого для вчинення протесту, має лише наслідки звичайної цесії. Це означає, що індосант перестає бути відповідальним за векселем, тобто індосамент втрачає свою гарантійну функцію. А отже, включати до тексту індосаменту безоборотне застереження, яке також виключає гарантійну функцію, просто немає потреби. Однак такий індосамент (вчинений після протесту) не втрачає легітимізаційної функції. Передача векселя навіть після протесту в неплатежі не звільняє векселедержателя від обов'язку доводити своє право на вексель безперервним рядом індосаментів.

Таким чином, реалізація опротестованого векселя хоча і здійснюється після закінчення строку платежу за ним, але не порушує прав нового його власника як кредитора за векселем. Оскільки вексель опротестований, векселедержатель має можливість задовольнити свої вимоги за рахунок не тільки прямих вексельних боржників, а й регресних боржників, відповідальність яких настає за умови опротестування векселя (ст. 47, 48, 53 **УЗ**).

Виконавцям також варто мати на увазі, що передача опротестованого век-

селя переможцю електронних торгів (торгів за фіксованою ціною) має здійснюватись до закінчення строків позовної давності, протягом яких переможець може реалізувати свої права вексельного кредитора (див. розділ 1.10 “Строки позовної давності”). Зважаючи на строки пред'явлення вимог до індосантів та трасанта, передачу переможцю опротестованого векселя слід здійснити щонайменше до закінчення річного строку від дати вчинення протесту.

5. ІНШІ СПОСОБИ ЗАДОВОЛЕННЯ ВИМОГ СТЯГУВАЧА ЗА РАХУНОК ВЕКСЕЛЯ БОРЖНИКА

5.1. Пред'явлення векселя до платежу з наступним направленням отриманих коштів на задоволення вимог стягувача (позасудова процедура)

Одними із принципів (засад) виконавчого провадження та діяльності виконавців є верховенство права, обов'язковість виконання рішень, законність та справедливість.

Незважаючи на те що відповідно до **Закону про ВП** звернення стягнення на арештоване майно здійснюється шляхом його примусової реалізації, звернення стягнення на арештований вексель, виходячи із зазначених вище принципів виконавчого провадження, може бути здійснене також шляхом пред'явлення його до платежу з наступним направленням отриманих коштів на задоволення вимог стягувача. Таке право виконавця впливає з його повноважень звернути стягнення на кошти, що належать боржнику та знаходяться в інших осіб, відповідно до ст. 53 **Закону про ВП**.

В такому разі описаний вексель вилучається у володіння виконавця з вимогою вчинення на його користь відповідного індосаменту (див. Главу 3 “ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ОПИСУ ТА АРЕШТУ ВЕКСЕЛЯ” цього Посібника). У разі вчинення індосаменту на користь виконавця останній формально легітимується як законний векселедержатель і може здійснювати всі права, які впливають із векселя (ст. 16 **УЗ**).

Якщо ж боржник не вчинив на користь виконавця індосаменту, звернення стягнення на вексель шляхом пред'явлення його до платежу може бути проблематичним, оскільки основний вексельний боржник може відмовитись від оплати векселя саме на підставі пред'явлення векселя особою, яка не легітимована як законний векселедержатель на підставі безперервного індосаментного ряду. Звернення стягнення на такий вексель в цьому випадку варто здійснювати у загальному порядку (див. Главу 4 “ПОРЯДОК РЕАЛІЗАЦІЇ АРЕШТОВАНОГО ВЕКСЕЛЯ” цього Посібника).

Якщо ж боржник вчинив на користь виконавця відповідний індосамент, при настанні строків платежу виконавець як законний векселедержатель здійснює пред'явлення векселя до платежу основному вексельному боржнику (див. розділ 1.8 “Загальні положення про оплату векселів. Протест векселів”). У разі оплати векселя таким вексельним боржником отримані кошти направляються на задоволення вимог стягувача у порядку, передбаченому законодавством.

У разі неоплати векселя виконавець звертається до нотаріуса із заявою про вчинення протесту векселя відповідно до гл. 17 **Порядку № 296/5**. Після отримання акта про протест векселя про неоплату та самого векселя з відміткою про протест векселя виконавець може пред'явити позасудову вимогу про оплату опротестованого векселя до регресних вексельних боржників (див. розділ 1.4 “Суб'єкти вексельного зобов'язання”). У разі оплати векселя одним із таких вексельних боржників отримані кошти направляються на задоволення вимог стягувача у порядку, передбаченому законодавством, а сам вексель передається особі, яка оплатила вексель, для подальшого стягнення вексельної заборгованості з осіб, які відповідальні перед цією особою.

Варто звернути увагу, що передача виконавцем опротестованого векселя для вчинення нотаріусом виконавчого напису не здійснюється.

5.2. Стягнення коштів за опротестованим векселем як різновид звернення стягнення на майно боржника, що перебуває в інших осіб (судова процедура)

Відповідно до ст. 53 **Закону про ВП** виконавець має право звернути стягнення на майно та кошти, що належать боржнику від інших осіб. Зазначені особи зобов'язані подати на запит виконавця у визначений ним строк, зокрема, відомості про кошти, які вони повинні передати боржнику. На належні боржникові у разі передачі від інших осіб кошти, що перебувають на рахунках у банках та інших фінансових установах, стягнення звертається виконавцем на підставі ухвали суду в порядку, встановленому цим Законом.

Отже, якщо стягнення коштів за векселем у межах позасудової процедури (див. розділ 5.1 “Пред'явлення векселя до платежу з наступним направленням отриманих коштів на задоволення вимог стягувача (позасудова процедура)”) не дало позитивного результату, **виконавець може звернутися до суду із поданням (заявою) про звернення стягнення на кошти, що підлягають передачі боржникові, від інших осіб, позаяк всі особи, які поставили свій підпис на векселі, є солідарно зобов'язаними перед законним векселедержателем відповідно до ст. 47 УЗ.**

Статтями 377 **ЦПК** та 121-3 **ГПК** визначено процесуальну форму вирішення питання про звернення стягнення на грошові кошти, що знаходяться на рахун-

ках. Згідно із цими нормами процесуального законодавства відповідне подання (заява) виконавця розглядається відповідним судом негайно (невідкладно) за участю лише виконавця без виклику чи повідомлення сторін та інших заінтересованих осіб.

За результатами розгляду подання (заяви) виконавця про звернення стягнення на належні боржнику від інших осіб грошові кошти, що знаходяться на рахунках цих осіб в установах банків та інших фінансових установах, постановлюється ухвала.

Відповідно до Узагальнень Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01.07.2015 “Про практику розгляду судами процесуальних питань, пов'язаних із виконанням судових рішень у цивільних справах” суди, вирішуючи це питання, повинні враховувати, що звернути стягнення на належні боржнику від інших осіб грошові кошти, що знаходяться на рахунках цих осіб в установах банків та інших фінансових установах, можливо лише за умови безспірності права боржника на такі грошові кошти.

Щодо безспірності права вимог боржника як вексельного кредитора до зобов'язаних за векселем осіб слід, однак, зазначити про таке. **Переліком № 1172** визначено документи, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів. Згідно із Постановою Кабінету Міністрів України від 24.04.2000 №693 зазначений Перелік був доповнений розділом “Стягнення заборгованості за векселями, опротестованими нотаріусами в установленому законом порядку”, відповідно до якого для вчинення нотаріусами виконавчого напису можна подавати, зокрема, оригінал опротестованого векселя. Отже, цей факт вже сам по собі свідчить про те, що опротестований вексель засвідчує безспірність вимог його законного держателя до інших зобов'язаних за векселем осіб.

Таким чином, звертаючись до суду про звернення стягнення на кошти, що належать боржнику від інших осіб, відповідно до ст. 53 **Закону про ВП** виконавець, який є формально законним векселедержателем, повинен у відповідному поданні (заяві) зазначити:

- найменування боржника та стягувача у виконавчому провадженні;
- інформацію про виявлений і арештований вексель;
- інформацію про здійснені виконавцем заходи із пред'явлення векселя до платежу та їх результати;
- інформацію про опротестування векселя та висновок про безспірність вимог за опротестованим векселем;
- інформацію про те, що статус законного векселедержателя дозволяє виконавцю відповідно до вимог ст. 47 **УЗ** пред'явити безспірні вимоги до всіх вексельних боржників за опротестованим векселем;
- вимога до суду на підставі ст. 53 **Закону про ВП** та ст. 47 **УЗ** звернути стягнення на кошти, що перебувають на рахунках осіб, які зазначені у векселі, та направити стягнуті з них кошти на задоволення вимог стягувача.

5.3 Особливості звернення стягнення на дебіторську заборгованість боржника, яка впливає із векселя

Відповідно до п. 4. **Стандарту 10 дебіторською заборгованістю** визнається сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату, при цьому дебіторами є юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів. Дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума (п. 5. **Стандарту 10**).

Дебіторська заборгованість, яка впливає з векселя, як правило, відображається у балансі юридичної особи у розділі “Оборотні активи” за кодом рядка (додаткової статті) 1120 “Векселі одержані”. Однак, як впливає з п. 4. розділу II **Стандарту 1**, підприємства можуть не додавати до балансу додаткові статті з переліку додаткових статей фінансової звітності, наведених у додатку 3 до **Стандарту 1**, у разі якщо така додаткова стаття відповідає таким критеріям: (1) інформація не є суттєвою, (2) оцінку статті не може бути достовірно визначено. Отже, інформацію про одержані векселі може бути відображено також за статтями 1040 “Довгострокова дебіторська заборгованість” або 1125 “Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги” балансу залежно від строку платежу за векселем (п. 2.13 або п. 2.27 **Методичних рекомендацій № 433**).

Дебіторська заборгованість боржника з правової точки зору визначає права вимоги (майнові права) цього боржника до своїх дебіторів. Відповідно до ст. 190 **ЦК** майнові права є різновидом майна боржника, на яке може бути звернено стягнення у виконавчому провадженні.

До звернення стягнення на дебіторську заборгованість (майнові права) боржника слід вдаватись, коли:

- боржник, який заявив про втрату векселя, отримав рішення суду про здійснення зобов'язаною особою платежу за таким векселем відповідно до ст. 267 **ЦПК**;
- боржник ухиляється від звернення до суду із заявою про відновлення прав на втрачений вексель відповідно до гл. 17 **ЦПК** (при цьому виконавець вправі таку бездіяльність боржника кваліфікувати як ухилення від виконання зобов'язань, покладених на нього відповідним рішенням із притягненням боржника до відповідальності згідно із законодавством);
- під час перевірки майнового стану боржника виявлено документ, який не має сили векселя (документ із дефектом форми векселя) і який боржник помилково вважав векселем.

З метою виявлення осіб, які є зобов'язаними перед боржником, виконавець вправі відповідно до ст. 18, 36, 53 та 54 **Закону про ВП** запитувати необхідні

відомості та документи, які підтверджують наявність заборгованості дебіторів перед боржником.

Встановивши наявність дебіторської заборгованості перед боржником, підтвердженої документально, виконавець вправі звернути на неї стягнення на підставі відповідної ухвали суду (ст. 53 **Закону про ВП**) або шляхом примусової реалізації прав вимоги (майнових прав) на електронних торгах (торгах за фіксованою ціною) у загальному порядку, визначеному **Порядком № 2831/5**.

Глосарій

Аваліст — особа, що ручається за повний або частковий та своєчасний платіж за векселем шляхом прийняття на себе вексельного зобов'язання за чужим вексельним боргом. Аваліст відповідає так само, як і особа, зобов'язання якої він забезпечив.

Аваль — 1) надпис про забезпечення платежу за векселем; 2) забезпечення платежу за векселем.

Акцепт — засвідчена підписом трасата або іншої особи (посередника в акцепті) згода оплатити переказний вексель у тому вигляді, в якому він пред'явлений до платежу. Акцепт має бути безумовним. Він має бути надписаний на векселі і може складатися лише з підпису трасата на лицьовому боці векселя. Акцепт трасата може бути обмежений частиною вексельної суми. Якщо за час від акцепту до пред'явлення векселя до платежу до тексту векселя були внесені зміни без згоди акцептанта, останній відповідає згідно з умовами наданого ним акцепту.

Акцептант — особа, яка бере на себе зобов'язання платежу за переказним векселем (трасат або посередник в акцепті). Акцептант відповідає згідно з умовами свого акцепту.

Алонж — додатковий аркуш паперу, що додається до векселя для проставлення надписів. Використовується у разі, якщо на зворотному боці векселя немає вільного місця для виконання надписів.

Безоборотний індосамент — індосамент, за яким індосант знімає з себе будь-яку відповідальність за векселем. Включає в себе застереження “без обороту на мене”, “без відповідальності” або інше рівнозначне застереження.

Безперервність ряду індосаментів — послідовний ряд індосаментів, через який кожний індосат отримує вексель за індосаментом на власне ім'я, бланковим індосаментом або індосаментом на пред'явника.

Бланковий індосамент — індосамент без зазначення визначеної особи, за яким векселедержатель передає всі права придбавачу векселя. Бланковий індосамент може складатися лише з підпису векселедержателя. Вексель, який підлягає оплаті наказу з проставленим бланковим індосаментом, підлягає оплаті пред'явнику і може бути переданий у подальшому шляхом простого

передавання самого векселя до того часу, доки не буде вчинений іменний індосамент. Векселедержатель може перетворити бланковий індосамент на повний, виконавши над підписом бланкового індосанта вказівку на визначену особу. Щоб бути дійсним, бланковий індосамент має бути вчинений на звороті векселя.

Векселедавець — особа, яка видала вексель.

Векселедержатель — особа, яка володіє векселем, що виданий або індосований цій особі чи її наказу, або індосований на пред'явника, або ж шляхом бланкового індосаменту, чи на підставі інших законних прав.

Векселедержатель перший — особа, на ім'я якої виписано переказний вексель і за наказом якої слід сплатити певну суму грошей за цим векселем.

Вексельні реквізити — обов'язкові елементи тексту, що в сукупності становлять вексельне зобов'язання, яке регулюється нормами законодавства про вексельний обіг.

Вексель переказний — вексель, який містить письмовий наказ однієї особи (юридичної або фізичної) іншій особі сплатити у зазначений строк визначену суму грошей третій особі.

Вексель простий — вексель, який містить зобов'язання векселедавця сплатити у зазначений строк визначену суму грошей власнику векселя (векселедержателю).

Добросовісний векселедержатель — векселедержатель, який придбав вексель добросовісно, тобто був неінформований про можливі обставини (насилення, примушення, обман, помилка, підробка тощо), які призвели до порушення правомірності видачі або передавання векселя.

Доміциліант — платник за векселем, який уповноважує доміциліата здійснити платіж за векселем у місці доміциляції — місцезнаходженні доміциліата. Місцезнаходження платника і доміциліата різні. Право доміцилювати вексель, тобто визначити особливе місце платежу (населений пункт, відмінний від місцезнаходження особи, яка зазначена як платник за векселем), належить виключно векселедавцю як у простих, так і в переказних векселях.

Доміциліат — особа, яка виступає особливим платником за векселем за дорученням і за рахунок доміциліанта. Місцезнаходження такої особи і доміциліанта різні.

Доміцильований вексель — вексель, в якому зазначено особливе місце платежу, що відрізняється від місцезнаходження особи, яка зазначена як платник за векселем.

Доміциляційна формула — зазначення на векселі, що обумовлює особливе місце платежу, яке відрізняється від місцезнаходження особи, яка зазначена як платник за векселем. Учиняється векселедавцем.

Доміциляція — призначення за векселем особливого місця платежу, відмінного від місцезнаходження особи, яка зазначена як платник за векселем, шляхом проставлення доміциляційної формули. При складанні векселя векселедавець може зазначити не тільки особливе місце платежу, але й особу, яка оплатить вексель у місці доміциляції. Якщо така особа не зазначена, то це означає, що її може визначити трасат при акцепті. Якщо він цього не зробить, то вважається, що акцептант сам виконає платіж у місці доміциляції.

Законний векселедержатель — векселедержатель, який обґрунтовує своє право володіння векселем на підставі законодавства про вексельний обіг. Законним векселедержателем визнається особа, яка може довести своє право вимоги за векселем на підставі самого векселя. Такою визнається особа, чие право ґрунтується на безперервному ряді індосаментів. Законний векселедержатель зобов'язаний повернути вексель попередньому власнику векселя лише у тому разі, якщо придбав вексель недобросовісно або при придбанні векселя здійснив грубу необережність.

Заставний індосамент — індосамент, за яким вексель не переходить у власність і знаходиться у векселедержателя за заставним правом. При заставному індосаменті векселедержатель має право передавати вексель іншій особі тільки в порядку передоручення. В текст заставного індосаменту включається застереження “Валюта в заставу” або інше рівнозначне, що має на меті заставу.

Індосамент — спеціальний надпис на векселі, за яким векселедержатель передає всі або тільки певні права придбавачу векселя. Індосамент має бути безумовним. Частковий індосамент недійсний. Індосамент буває передоручувальним і заставним, кожний з яких у свою чергу може бути іменним, бланковим і на пред'явника.

Іменний вексель — вексель, до якого складач (векселедавець простого векселя або векселедавець переказного векселя) включив так зване *іменне застереження*, відповідно до якого забороняється подальше індосування векселя, у зв'язку з чим стає неможливою власне “вексельна” передача векселя як ордера цінного папера. Іменне застереження може вмішувати формулу “не на-

казу”, “тільки”, “без права індосування” або іншу рівнозначну, яка передбачає відповідальність складача тільки перед своїм безпосереднім кредитором. Однак іменний вексель може бути переданий у порядку і з наслідками звичайної цесії.

Іменний індосамент — індосамент, за яким векселедержатель передає всі або тільки певні права придбавачу векселя та в якому зазначається особа, якій або наказу якої має бути здійснений платіж.

Індосамент на пред'явника — передаточний індосамент із зазначенням невідомої особи — пред'явника. Має силу бланкового індосаменту.

Індосант — векселедержатель, який передав вексель за індосаментом.

Індосат — векселедержатель, який одержав вексель за індосаментом.

Індосування (індосація) — передавання векселя іншій особі за індосаментом.

Особлива адреса платежу — адреса в місцезнаходженні платника, за якою буде здійснюватися платіж за векселем. Зазначається векселедавцем простого або переказного векселя чи акцептантом переказного векселя, якщо до акцепта її не обумовив трасант.

Особливий платник — особа, яка має здійснити платіж за векселем за дорученням, за рахунок і від імені іншої особи — платника за векселем. Місцезнаходження такої особи і особливого платника можуть як збігатися, так і не збігатися.

Передоручувальний індосамент — індосамент, за яким вексель не переходить у власність іншої особи. За передоручувальним індосаментом індосату передаються певні права від власного імені і за дорученням індосанта на здійснення визначених власником векселя юридичних дій, потрібних для охорони прав останнього.

Право регресу — право зворотної вимоги. Законний векселедержатель має право у разі неможливості отримати платіж за векселем у строк притягувати попередніх надписувачів до відповідальності і вимагати сплати вексельної суми від кожного з них.

Пред'явлення векселя для платежу — дія, під час якої векселедержатель (особа з вексельними повноваженнями) пред'являє векселедавцю (акцептанту) вексель до платежу (оплати).

Протест — офіційно засвідчена вимога здійснення встановлених законодавством про вексельний обіг дій за векселем і свідчення про їх невиконання. Про-

тест є фактом, який свідчить про ухилення від законодавчо встановленого порядку обігу векселя і про настання певних правових наслідків.

Ректа-вексель — див. “Іменний вексель”.

Ректа-індосамент — індосамент, до тексту якого включене так зване **ректа-застереження** — застереження, що забороняє подальше індосування (зазвичай містить формулу “Платити/сплатити **тільки** (такій-то особі)” або “Замість нас сплатити **не наказу** (такої-то особи)”.

Трасант — векселедавець переказного векселя.

Трасат — особа, яка зазначена як платник за переказним векселем.

Тратта — переказний вексель відносно трасата (акцептанта). Використовується як синонім переказного векселя.

Цесія векселя звичайна — різновид передачі векселя, який, на відміну від індосування, являє собою угоду, за якою одна особа, яка не є складачем векселя, передає його іншій особі таким чином, що придбавач набуває права законного, але не стає правильним держателем векселя. Звичайна цесія вимагає передачі володіння векселем і укладення угоди (договору) про його уступку в письмовій формі.

Додатки

ДОДАТОК 1

Протест про недатування акцепту¹

АКТ ПРО ПРОТЕСТ ВЕКСЕЛЯ В НЕДАТУВАННІ АКЦЕПТУ

Місто (селище, село) _____,

Я, _____, нотаріус _____
(прізвище та ініціали) (найменування нотаріальної контори,

на прохання _____, законного держателя переказного
(найменування векселедержателя)
векселя N _____, складеного _____
(найменування векселедавця)
" ____ " _____ року в _____ строком платежу
(місце складання)

на суму _____, акцептованого
(зазначається сума, на яку виданий вексель, - словами)
платником _____, який подав цей вексель
(найменування платника)
" ____ " _____ року мені для вчинення протесту про недатування акцепту,
пред'явив акцептанту _____ цей вексель з вимогою про його
(найменування акцептанта)

датування. Ця вимога не була виконана.
У зв'язку з цим та керуючись _____,
(повна назва нормативного акта)
опротестовую цей вексель в недатуванні акцепту.

Зареєстровано в реєстрі за N _____
Стягнуто _____
(державного мита, плати)

Нотаріус

Печатка

Підпис

ДОДАТОК 2

Протест про відмову в проставленні датованої
відмітки про пред'явлення простого векселя

АКТ ПРО ПРОТЕСТ про відмову в проставленні датованої відмітки про пред'явлення простого векселя

Місто (селище, село) _____,

Я, _____, нотаріус _____
(прізвище та ініціали) (найменування нотаріальної контори,
нотаріального округу), на прохання

_____ (найменування держателя векселя), законного держателя
простого векселя N _____, складеного _____
(найменування векселедавця)

"__" ____ року _____
(місце видачі)

на суму _____ із
(сума, на яку видано вексель)

строком платежу _____ від пред'явлення, який (яка)
(строк платежу)

подав мені цей вексель для вчинення протесту про відмову в проставленні датованої відмітки про
пред'явлення векселя "___" ____ року, пред'явив векселедавцю

_____ за цим векселем вимогу про
(найменування векселедавця)

проставлення датованої відмітки про пред'явлення векселя.

У зв'язку з недатуванням пред'явлення цього векселя і керуючись _____
(повна назва нормативного акта)

_____, опротестовую цей вексель в недатуванні _____
(найменування)

_____ пред'явлення векселя.
(векселедавця)

Зареєстровано в реєстрі за N _____

Стягнуто _____
(державного мита, плати)

Нотаріус

Печатка

Підпис

ДОДАТОК 3

Протест про неоплату векселя

АКТ ПРО ПРОТЕСТ ВЕКСЕЛЯ ПРО НЕОПЛАТУ

Місто (селище, село) _____,

Я, _____, нотаріус _____
(прізвище та ініціали) (найменування нотаріальної контори,
нотаріального округу), на прохання

_____ (найменування держателя векселя), законного векселедержателя
переказного (простого) векселя N _____, складеного _____
(найменування "___" ____ року в
векселедавця)

_____ із строком платежу _____
(місце видачі) (зазначається строк платежу)

на суму _____, акцептованого _____
(сума, на яку виданий вексель) (найменування)

_____ який подав цей вексель "___" ____ року
акцептанта та дата акцепту)

мені для вчинення протесту про неоплату, пред'явив до акцептанта (векселедавця простого
векселя, особливого платника в місці платежу (доміциліата)

_____ вимоги про оплату "___" ____ року.
(найменування акцептанта, векселедавця простого векселя
особливого платника в місці платежу (доміциліата)

Векселедержатель платежу не отримав.
При цьому заявлені такі мотиви відмови: _____
(зазначаються заявлені мотиви)

У зв'язку з викладеним, керуючись _____,
(повна назва нормативного акта)

опротестовую цей вексель про неоплату проти акцептанта (векселедавця простого векселя).

Зареєстровано в реєстрі за N _____

Стягнуто _____
(державного мита, плати)

Нотаріус

Печатка

Підпис

ДОДАТОК 4

Відмітка на векселі про протест

«___» _____ 20___ року за реєстром № _____ мною,
 _____, нотаріусом _____
 (прізвище та ініціали) (найменування нотаріальної контори,
 _____,
 нотаріального округу)
 опротестовано цей вексель про неоплату / в недатування акцепту / в неакцепті / і т. д.

Нотаріус

Печатка

Підпис

ДОДАТОК 5

Додаток 1
 до Інструкції з організації примусового виконання рішень
 (пункт 5 розділу III)

ДЕКЛАРАЦІЯ про доходи та майно боржника фізичної особи

Розділ I. Загальні відомості			
1	Боржник: _____ _____ _____ _____ _____ (прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків / серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання в установленому порядку відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті) боржника)		
2	Місце проживання: _____ _____ _____ _____ (поштовий індекс, область, район, населений пункт, вулиця, номер: будинку, корпусу, квартири боржника)		
3	Місце реєстрації: _____ _____ _____ _____ (поштовий індекс, область, район, населений пункт, вулиця, номер: будинку, корпусу, квартири боржника)		
4	Місце роботи: _____ _____ _____ _____ (найменування, адреса підприємства, установи, організації, посада)		
5	Додаткові відомості (контактний номер телефону, адреса електронної пошти): _____ _____ _____		
Розділ II. Відомості про доходи боржника, у т. ч. одержані (нараховані) за межами України			
	Перелік доходів	Джерело отримання	Сума одержаного (нарахованого) Період виплати нарахування (щомісяця,

		доходу боржника	щокварталу, раз на півроку тощо)
6	заробітна плата		
7	пенсія		
8	стипендія		
9	інші види доходів		

Розділ VIII. Відомості про майно та кошти, належні боржнику від інших осіб ¹			
15	Назва майна, вид грошового зобов'язання та сума	Місцезнаходження	Дані про осіб, у яких перебувають майно та кошти

Розділ XI. Цінні папери ²			
18	Вид та форма випуску цінних паперів	Найменування депозитарної установи	Кількість цінних паперів

Про відповідальність за неподання або подання неправдивих відомостей про доходи і майновий стан, ненадання на вимогу виконавця декларації чи зазначення у декларації неправдивих відомостей або неповідомлення про зміну таких відомостей, неповідомлення про зміну місця проживання (перебування) чи місцезнаходження або місця роботи (отримання доходів) відповідно до статті 76 Закону України "Про виконавче провадження" ознайомлений.

"__" _____ 20__ року

(підпис боржника, прізвище та ініціали)

¹ Тут можуть бути зазначені відомості про те, що боржник є вексельним кредитором, сума вексельного зобов'язання та дані про осіб, які зобов'язані перед боржником за векселем (векселедавець, акцептант, індосанти, авалісти тощо).

² Тут можуть бути зазначені відомості про векселі, відомості про які зазначені у Розділі VIII цієї Декларації.

ДОДАТОК 6

Додаток 2
до Інструкції з організації примусового виконання рішень
(пункт 5 розділу III)

ДЕКЛАРАЦІЯ про доходи та майно боржника юридичної особи

Розділ I. Загальні відомості									
1	Боржник: _____ _____ _____ (повне найменування згідно з реєстраційними документами)								
2	Код за ЄДРПОУ:								
3	Адреса: Поштовий індекс _____ Назва країни _____ Область _____ Місто, населений пункт _____ Вулиця, номер: будинку, корпусу, квартири _____								
4	Керівник (уповноважена особа): Прізвище, ім'я, по батькові, дата народження _____ Реєстраційний номер облікової картки платника податків / серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання в установленому порядку відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті) боржника _____ Додаткові відомості (контактний номер телефону, адреса електронної пошти): _____								
5	Головний бухгалтер (особа, відповідальна за ведення бухгалтерського обліку): Прізвище, ім'я, по батькові, дата народження _____								

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку
1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"

	Реєстраційний номер облікової картки платника податків / серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання в установленому порядку відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті) боржника	
	Додаткові відомості (контактний номер телефону, адреса електронної пошти)	

Розділ VII. Відомості про майно та кошти, належні боржнику від інших осіб ³			
11	Назва майна, вид грошового зобов'язання та сума	Місцезнаходження	Дані про осіб, у яких перебувають майно та кошти

Розділ X. Цінні папери ⁴			
14	Вид та форма випуску цінних паперів	Найменування депозитарної установи	Кількість цінних паперів

Про відповідальність за неподання або подання неправдивих відомостей про доходи і майновий стан, ненадання на вимогу виконавця декларації чи зазначення у декларації неправдивих відомостей або неповідомлення про зміну таких відомостей, неповідомлення про зміну місця проживання (перебування) чи місцезнаходження або місця роботи (отримання доходів) відповідно до статті 76 Закону України "Про виконавче провадження" ознайомлений.

"__" _____ 20__ року
(підпис керівника (уповноваженої особи)) (прізвище та ініціали)

³ Тут можуть бути зазначені відомості про те, що боржник є вексельним кредитором, сума вексельного зобов'язання та дані про осіб, які зобов'язані перед боржником за векселем (векседавець, акцептант, індосанти, авалісти тощо).

⁴ Тут можуть бути зазначені відомості про векселі, відомості про які зазначені у Розділі VII цієї Декларації.

Підприємство _____ Дата (рік, місяць, число) _____
Територія _____ за ЄДРПОУ _____
Організаційно-правова форма господарювання _____ за КОАТУУ _____
Вид економічної діяльності _____ за КВЕД _____
Середня кількість працівників¹ _____
Адреса, телефон _____

Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма N 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)

Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку
за міжнародними стандартами фінансової звітності

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на _____ 20__ р.

Форма N 1 Код за ДКУД 1801001

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000		
первісна вартість	1001		
накопичена амортизація	1002		
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби	1010		
первісна вартість	1011		
знос	1012		
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції:	1030		
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств			
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095		
II. Оборотні активи			
Запаси	1100		
Поточні біологічні активи	1110		
Векселі одержані	1120		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125		
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135		
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155		
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165		
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195		
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300		

Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400		
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420		
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	()	()
Усього за розділом I	1495		
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615		
розрахунками з бюджетом	1620		
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625		
розрахунками з оплати праці	1630		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690		
Усього за розділом III	1695		
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900		

Керівник

Головний бухгалтер

¹ Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Підписано до друку 07.03.2017 р.
Формат 148x210 мм. Обсяг 72 сторінки.
Наклад 3000 прим.
Замовлення № 9 від 06.03.2017 р.

Видавець і виготовлювач: ФОП Лопатіна О. О.
www.publishpro.com.ua
тел: +38 044 501 36 70